

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Л. І. Гриценок, О. М. Капустюк

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ
СУПРОВОДЖЕННЯ ДІАЛОГУ
МІЖ УЧАСНИКАМИ РЕФОРМУВАННЯ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Кропивницький – 2022

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Л. І. Гриценок, Л. М. Капустюк

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ
СУПРОВОДЖЕННЯ ДІАЛОГУ МІЖ
УЧАСНИКАМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Методичні рекомендації

Кропивницький – 2022

УДК 316.455:159.98+37.06:373.5
Г 82

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України,
протокол № 13/21 від 28 жовтня 2021 року

Рецензенти:

П. В. Лушин, доктор педагогічних наук;
В. П. Кутішенко, кандидат психологічних наук;
З. Ф. Сіверс, кандидат психологічних наук

Гриценок Л. І. Соціально-психологічне супроводження діалогу між учасниками реформування загальної середньої освіти : методичні рекомендації / Г82 Л. І. Гриценок, О. М. Капустюк ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. – 76 с.

ISBN 978-966-189-670-2

Методичні рекомендації підготовлено за результатами виконання наукової роботи за темою «Соціально-психологічне забезпечення підтримки педагогічною спільнотою та громадськістю реформ у сфері загальної середньої освіти». Представлено комплексну соціально-психологічну технологію супроводження діалогу між учасниками реформування освіти – КСПТ «КІТ-ПРО», розроблену й апробовану науковцями лабораторії психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Окреслено умови, принципи і критерії реалізації технології, описано особливості застосування гугл-інструментів для забезпечення експертного оцінювання результатів групової роботи та налагодження ефективного зворотного зв'язку. Надано матеріали для організаторів та фасилітаторів діалогової технології щодо розуміння сутності та суттєвих ознак діалогу і діалогічності як характеристики процесу взаємодії учасників освітнього процесу.

Адресовано вчителям, практичним психологам, соціальним педагогам, управлінцям, викладачам, студентам, учням, батькам, представникам громадських організацій та широкому колу зацікавлених цією проблематикою читачів.

УДК 316.455:159.98+37.06:373.5

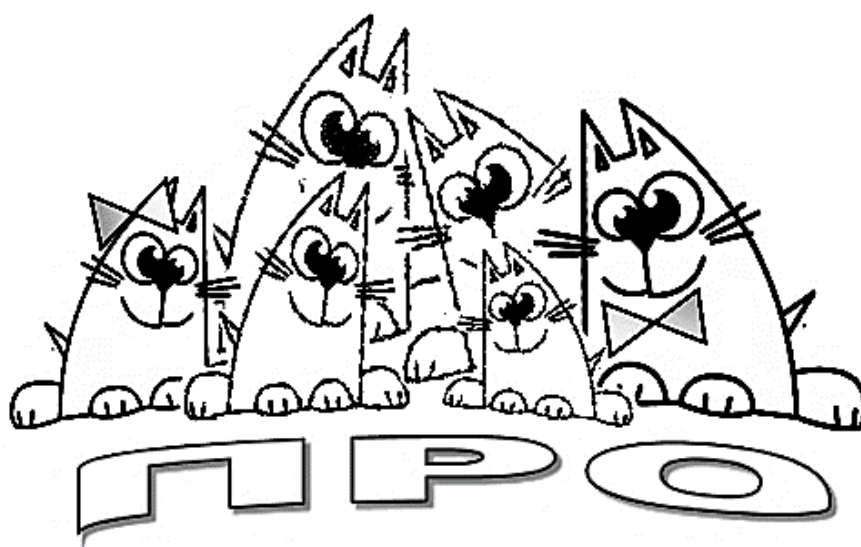
ISBN 978-966-189-670-2

© Гриценок Л. І., Капустюк О. М., 2022

© Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП. Нащо реформі діалог?	4
РОЗДІЛ 1. Діалогічна взаємодія учасників реформування загальної середньої освіти	7
1.1. Діалог. Діалогічність як характеристика взаємодії.	8
1.2. Діалогічність взаємодії учасників освітнього процесу як умова підтримки реформ.....	14
РОЗДІЛ 2. Організація простору діалогу щодо НУШ засобами комплексної соціально-психологічної технології.....	18
2.1. «КІТ-ПРО» як комплексна інтерактивна технологія супроводження діалогу учасників реформування освіти.	20
2.2. Організаційна рамка реалізації завдань КСПТ «КІТ-ПРО».....	25
РОЗДІЛ 3. Забезпечення зворотного зв'язку в КСПТ «КІТ-ПРО».	46
3.1. Експрес-діагностика оцінки типів ставлення до освітніх реформ.	47
3.2. Веб-анкета ставлення учасників освітнього процесу до окремих напрямів реформи «НУШ»	49
Використана та рекомендована література	57
Додатки.....	61

ВСТУП. НАЩО РЕФОРМІ ДІАЛОГ

З погляду соціальної психології діалог є сутнісною основою соціальної взаємодії, яка формує соціальний простір, зокрема й освітній. Соціальний простір охоплює як безпосередній простір соціального буття, так і опосередкований простір об'єктивної даності: традиції, усталений уклад, ментальні настановлення, вироблені і закріплені в суспільній свідомості. Останні часто-густо стають гальмом на шляху прийняття та запровадження новацій у такій досить-таки консервативній сфері, якою традиційно є освітня. Реформа загальної середньої освіти «Нова українська школа» (НУШ) є, по суті, різновидом соціальної технології, що передбачає наявність необхідних для її реалізації владних, інтелектуально-інформаційних, фінансових, матеріально-

Налагодження конструктивного діалогу між учасниками реформ – неодмінна умова забезпечення підтримки ними реформи освіти.

технічних та інших *ресурсів* і передусім *упорядковану сукупність* колективних дій суб'єктів реформування різних рівнів. Потреба діяти спільно і конструктивно задля якісної зміни всієї системи загальної середньої освіти та її основних структурних елементів вимагає певної якості комунікації всіх суб'єктів реформування, переходу від комунікативних актів до спільної дії – соціальної взаємодії. Адже комунікація суб'єктів освітнього процесу є лише способом досягнення взаємодії, її предтечою, засобом реалізації, а не самоціллю.

Суб'єктами реформування загальної середньої освіти є як *учасники освітнього процесу*, безпосередньо залучені в нього: учителі, учні та їхні батьки (як представники дитини і замовники освітніх послуг), адміністрація навчальних закладів, – так і ті, хто перебуває «іззовні» процесу, але має певний формальний чи неформальний «інтерес» у розвитку освіти: функціонери державної системи

управління, батьківські асоціації, перейняті проблемами освіти політичні партії і громадські організації, територіальні громади та їхні окремі представники тощо. Шанси на взаєморозуміння всіх зацікавлених сторін зростають за умови взаємодії, побудованої на засадах діалогічності. Окрім того, успіх освітніх перетворень, як показує міжнародний досвід, потребує підтримки, яку можна трактувати як дієву прихильність або активно-позитивне ставлення до процесу реформування передусім з боку безпосередніх учасників освітнього процесу: педагогів, школярів (отримувачів освіти) та їхніх батьків. (Гриценко, 2019; Гриценко, 2020). Встановлено, що предикторами (від англ. *predictor* – «провісник») такої підтримки є встановлення довіри і формування почуття причетності до процесу змін, які спираються на поінформованість суб'єктів реформування та розуміння ними мети й суті запропонованих перетворень та вироблення на цій основі особистісних сенсів. Це можливо за умови налагодження конструктивного діалогу між учасниками реформ, який сприяє їхній суб'єктності та запобігає пробуксовуванню, саботажу, нездоровій конкуренції, забезпечує конструктивність взаємодії всіх зацікавлених осіб.

*Реформатори ...
за місяці чи роки аналізу
та обговорень уже
виробили формулювання,
які мають для них сенс.
Якщо вони не надають
іншим можливості
зробити те саме, вони
обходяться з ними як з
маріонетками, котрі
приводяться в рух
нав'язаними
концепціями.*

Майкл Фуллан

Значущість підтримки реформи освіти як ключового компонента реалізації концепції «Нової української школи» формує запит на засоби забезпечення такого ставлення через супроводження діалогічної взаємодії всіх її учасників. Соціально-психологічні технології, здатні створювати простір такої взаємодії, можна розглядати як один з ефективних інструментів досягнення визначеної мети.

У методичних рекомендаціях користувачам пропонується розроблена співробітниками лабораторії психології спілкування ІСПП НАПН України Комплексна соціально-психологічна технологія підтримки реформи освіти «КІТ-

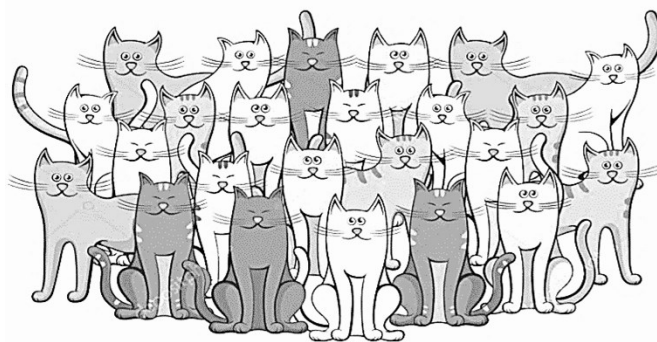

ПРО» (КСПТ «КІТ-ПРО»), яку задумано і реалізовано на основі пролонгованої змагальної гри-квесту – від внутрішньошкільного до загальнодержавного рівнів. У процесі її прямого чи, залежно від наявних потреб і відповідних їм завдань, творчо опрацьованого застосування користувачі дістають можливість організувати простір продуктивної партнерської взаємодії і тривалий час підтримувати конструктивний діалог учасників з питань реформи (або інших). Це сприяє розумінню необхідності процесу реформування освіти, його суті і завдань, дає змогу спродукувати власні сенси і на цій основі прийти до *прийняття особистої відповідальності за наявність і результати освітніх трансформацій*.

Абревіатура технології сприяла введенню так званого «проміжного об'єкта» - фігури Кота - мудрого помічника в подорожі, котрий надихатиме і допомагатиме в процесі навчальної гри. Адже вчені Шейла Макнам і Джон Шойлер (1989) у своєму проєкті-дослідженні діалогу як творчості й відкриття стверджують, що справжнього діалогу і виробленню діалогічності в спілкуванні усім треба вчитися. А для цього важливо, щоб учасники взаємодії досягли порозуміння, тобто приблизно однаково розуміли, чим є діалог, які характеристики властиві діалогічній взаємодії. Викладений у Розділі 1 матеріал спрямований на таке наuczіння, він дає змогу включити в процес обговорення і саме розуміння діалогу-діалогічності, досягнути взаєморозуміння щодо її принципів та сформуванню намір дотримуватися цих принципів під час проведення запропонованої в межах КСПТ змагальної гри (Розділ 2).

РОЗДІЛ 1. ДІАЛОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ УЧАСНИКІВ РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Зростання ролі процесів взаємодії і взаєморозуміння у всіх сферах суспільного життя зумовлює важливість опрацювання проблеми діалогу в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях та освітній практиці. Перш ніж говорити про супроводження діалогу учасників реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (НУШ) загалом й учасників освітнього процесу зокрема, важливо дійти порозуміння щодо того, чим є діалог. Навряд чи ми можемо вважати діалогом, скажімо, звичайну розмову, суперечку, ієрархічну взаємодію через примус чи маніпулятивний вплив. Тож що робить діалогічну взаємодію настільки важливою для успіху реформ?

Так, розбіжності в обізнаності учасників реформування освіти і розумінні ними самого його процесу та завдань, різне ставлення до переважно рекомендованих згори засобів часто призводять до неприйняття та суперечок. У супереч відомій примовці «в суперечці народжується істина», у суперечці через постійне підшукування аргументів для захисту власної думки кожною із сторін розбіжності позицій лише поглиблюються, збільшуються. Отже це не зближує, а, навпаки, розділяє, поляризує учасників аж до крайніх позицій щодо положень та конкретних моментів НУШ. Але ж взаємодія людей є конструктивною тоді, коли вона не тільки взаємовигідна, а ще й взаєморозвивальна, коли вона базується на конструктивних для людини способах задоволення потреб, які консолідують сильні сторони її натури та розвивають душу. Конструктивна взаємодія – це не обов’язково комфортна взаємодія, оскільки заради прирощення ресурсу передбачає підтримання напружень у психічних польових структурах різних рівнів (Васютинський, & Ліщинська, 2009). Тому настільки важливою є

імплементация в процес трансформації діалогічних підходів як більш конструктивних для організації взаємодії учасників реформування.

1.1. Діалог. Діалогічність як характеристика взаємодії

Термін «діалог» походить від грецького «*діалогос*» (*διάλογος* – розмова, бесіда). Розуміння «діалогу» виключно як «спілкування двох», на відміну від «монологу» (мовлення одного) і «полілогу» (багатоголосся), не є коректним. Причиною поширеної досі плутанини став грецький префікс «*dia-*», з яким утворено слово «діалог» і який означає «через» у значенні наскрізного руху, розділення, посилення, завершеності. Якщо точніше – його співзвучність із дуже поширеним «*di-*» в значенні «двох» (Сучасний словник іншомовних слів, 2006, с. 232). Друга частина слова «*-лог*» походить від грецького «*logos*» – слово, думка і відповідає українським поняттям «слово», «мова» (там же, с. 418). Отже, саме слово діалог позначає рух, подолання і завершення за допомогою мови, що ріднить його з творчим процесом у сенсі подолання розриву між наявним і бажаним. Зрештою, діалог з античних часів вважали методом знаходження істини за допомогою послідовного пошуку відповідей на поставлені вчителем запитання (Озадовська, 2002) і передбачав наявність «наставника». Згодом діалогом стали називати змістовну бесіду, кожен учасник якої в пошуках відповіді міг запитувати і висловлюватися. А от у побутовому розумінні діалогом стали називати будь-яку розмову. Український філософ Григорій Сковорода наголошував на необхідності дотримання рівноправності учасників діалогу. Обстоюючи думку, що знання та істина не «передаються» готовими, а розкриваються у свідомості учасників під час взаємодії, він вважав обов'язковим ставлення до них як до проблеми, а не предмета заучування (Туляков, 1999). Із цього погляду мандрівний філософ значно випередив свій час, фактично

окресливши головний принцип сучасного проблемного навчання. Напрошується також аналогія з процесом трансформації концепту сучасної школи від позиції «передавання» знань до принципу «здобування» освіти. Нині термін «діалог» застосовують у вузькому і широкому розумінні.

У вузькому розумінні, з погляду сучасної науки, діалог – це розмова, низка висловлювань двох або кількох осіб на певну тему; вільний обмін думками, перемовини (Сучасний словник іншомовних слів, с. 233); обмін ідеями або поглядами щодо специфічного предмета з метою досягнення розуміння (Озадовська, 2002, с. 756); розмова, яка має особливі ознаки: наскрізний рух, розділення, посилення, завершеність (Петроє, 2011). Діалог як процес обміну репліками складається з висловлювань, тип яких зазвичай зумовлений метою кожного висловлювання (рис. 1).

МЕТА ВИСЛОВЛЮВАННЯ	ТИП ВИСЛОВЛЮВАННЯ
передати інформацію	повідомлення
отримати інформацію	запитання
спонукати до дії	спонукання
пошук істини	умовивід, судження

Рис. 1. Співвідношення мети і типу висловлювання

Виділяють також різновиди діалогу за різними ознаками (рис. 2). І хоча ця інформація не є вузькоутилітарною, її все ж важливо знати під час планування взаємодії, особливо за умови творчого опрацювання запропонованої рамки КСПТ.

ОЗНАКА ДІАЛОГУ	ВИД ДІАЛОГУ
за особливостями створення	первинний/вторинний
за видом реалізації	усний/письмовий
за метою спілкування	інформаційний, інтерпретаційний, емотивний
за типом комунікації	особистий/ публічний / неофіційний
за ціле-орієнтованістю	одно чи багатоцільовий
за наявністю обмежень тематики	тематично обмежений / вільний
за особливостями комунікації партнерів	гармонійний / дисонуючий

Рис. 2. Класифікація діалогів за різними ознаками

Діалог як форма конструктивної взаємодії передбачає наявність певної структури, яка включає в тій чи іншій формі повідомлення теми, постановку завдання, колективний пошук рішення завдання (здійснення зворотного зв'язку, вислуховування різних думок співрозмовників, коригування, у разі потреби, та уточнення сенсів), формування спільного остаточного рішення, узагальнення. Ці етапи закладено в структуру виконання модульних завдань КСПТ «КІТ-ПРО».

Щоб сформувати комфортне для креативного виконання завдань *поле взаємодії*, у контекст модулів КСПТ «КІТ-ПРО» вплетено *правила конструктивного діалогу*. Так, аби діалог міг досягнути мети, учасники повинні: розуміти «мову» одне одного (зокрема «наповнювати» однаковим змістом терміни, сленг); дотримуватися єдиної термінології або виробити таку; говорити по черзі, неодноразово, аби почути кожного; у наступному висловлюванні враховувати як загальний контекст діалогу, так і останню інформацію, отриману від мовця, а для цього бути уважним і шанобливо ставитися до позиції співрозмовника.

У *широкому розумінні* під діалогом розуміють будь-яку комунікацію між суб'єктами (особами, соціальними і професійними групами, інституціями тощо) без обмеження вербальними формами, маючи на увазі радше діалогічність характеру взаємодії. Діалог не зводиться до передавання інформації, а є смислопороджувальною реальністю. Водночас його розглядають не лише як форму міжособової взаємодії, а і як форму взаємодії з об'єктивним (заданим в об'єктивному сприйнятті, як-от: картини, художні та наукові твори, скульптури, технічні рішення, дизайн тощо) світом культури, а також як форму взаємодії із самим собою, рефлексію (Чепелева, 2009). Тож філософські поняття «діалог культур», «діалог часів» не просто красиві метафори, які так люблять медіа, – вони представляють деперсоніфіковану взаємодію культурних сенсів, яка, проте, не може здійснюватися поза межами світу людей.

З розвитком технологій та появою штучного інтелекту термін «діалог» набув розширеного значення, але, пронизуючи всі сфери суспільних відносин,

він досі залишається невід’ємною особливістю власне людської, соціальної природи. Розглядаємо ми його в *широкому* – через діалоговий характер взаємодії – чи у *вузько-процесуальному* розумінні, завжди маємо на увазі наявність деяких невід’ємних *ознак «діалогічності»* (рис. 3). На відміну від простої розмови «ні про що», не завжди обтяженої смислами, діалог спрямований на пошук істини, яка до того ж є цінністю для всіх його учасників.

Рис. 3. Ознаки діалогу (за Петрос, 2011)

У будь-якого діалогу є змістовий намір (у риторичі він йменується «пафосом»), що визначається метою, з якою ведеться цей діалог. Кожен діалог оцінюється за результативністю, тобто наскільки було реалізовано змістовий намір діалогу. Діалог вважають успішним, якщо його намір дістав задовільне вираження в комунікативній взаємодії і досяг мети.

Змістовий намір діалогу може бути задоволений залежно від інтересів учасників діалогу. Ці інтереси, стикаючись, в більшій чи меншій мірі не збігаються. Але в результаті зіткнення семантика діалогу видозмінюється і виникає новий смисловий результат. З погляду окремого учасника діалогу

змістовий намір може не збігатися з результатом діалогу. Орієнтуючись на свою мету, учасник діалогу може сказати, досяг він власної мети чи ні. З погляду цілей діалогу намір (пафос) полягає не в тому, щоб один з учасників досяг мети, а в тому, *щоб діалог був ефективним як загальне словесне дійство всіх учасників*.

У результаті діалогу виграє (чи програє) або група (суспільство) загалом, або її частина. Наприклад, збори можуть бути в захопленні від оратора й ухвалити рішення, вигідне йому, але не вигідне всім. Так само збори можуть ухвалити рішення і цим забезпечити спільну вигоду, хоча відсутність рішення може становити мету окремих ораторів. Це означає, що намір діалогу не те саме, що намір монологу (Рождественський, 1997).

Діалог – це взаємодія, яка передбачає *рівні комунікативні права*, толерантність та відповідальність, обмін між учасниками сутнісними поняттями та появу нових сенсів у позиціях учасників, взаєморозуміння та раціональну взаємодію у сфері комунікативної і практичної діяльності та має якісь вимірювані результати (Петроє, 2011, с. 3). Суть діалогу – у зустрічі світів різних суб'єктів, їхніх свідомостей, пов'язаних спільним предметом пізнання, наразі положеннями та процесом реформи. Тому *результат діалогу* не можна трактувати в дуалістичній парадигмі «так-ні», «правильно-неправильно», бо він *завжди* містить дві суміщені множини з різним обсягом збігу/незбігу потреб, інтересів, позицій – від повного до мінімального (рис. 4).

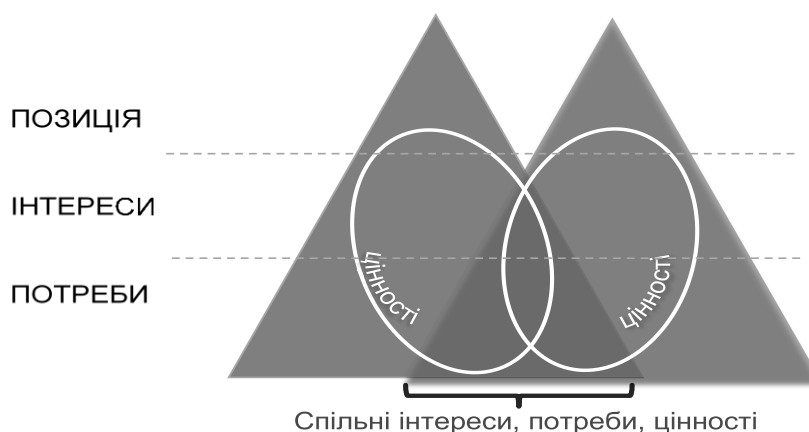

Рис. 4. Суміщення позицій як результат діалогу

Такий незбіг позицій притаманний діалогічності, оскільки повне «одноголосся» виключає діалог. Діалог стає своєрідним вікном у світ співтворчості, суб'єкт-суб'єктних стосунків, який розвивається по мірі того, як знаходяться спільні сенси, зникає відчуження (Сергєєва, 2021).

У контексті сучасної освітньої парадигми діалог розглядають як основу співробітництва й взаєморозуміння між людьми в процесі спільної діяльності рівноправних учасників спілкування (Борисенко, & Гагіна, 2015, с. 211). Тому *діалогічність як характеристику взаємодії також можна визначити крізь призму забезпечення «комунікативних прав»* (Братченко, 1997) (рис. 5).

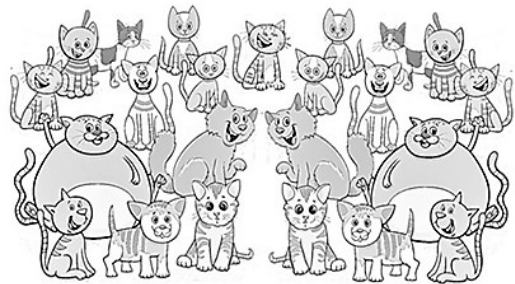
Рис. 5. Діалогічність взаємодії крізь призму «комунікативних прав»

«Рівність» учасників взаємодії вважали неодмінною ознакою діалогічності ще з часів Сковороди. Наразі йдеться не про статусну рівність учасників освітнього процесу. Учні, їхні батьки та вчителі, адміністрація школи не *можуть* бути рівними функціонально, бо кожен має власну, відмінну від інших, соціальну роль, статус, завдання, права та обов'язки. Рівність, котра є підґрунтям діалогічних взаємин в освітньому середовищі, не статусна. Це позиція в комунікативному середовищі, яка потребує активності кожного учасника діалогу, спільного пошуку та аналізу, уникання «позиції над/під» і так званого «мислення червоного олівця» – оцінних суджень та прямих вказівок на способи виправлення помилок, яке часто властиве дорослим: педагогічним працівникам

та батькам. Така *комунікативна рівність* запобігає безініціативності, стимулює самостійність, розвиток творчого потенціалу, створює умови самореалізації кожного учасника взаємодії. «Коли вчителі та батьки спілкуються разом, ефективний діалог розвивається на основі зростаючої довіри, взаємної турботи та поцінування протилежностей і спільної перспективи» (Popovska, Popovski, & Dimova, 2021). Тим паче, що в стресових ситуаціях, якими зазвичай і є ситуації змін, суттєво посилюється потреба в прийнятті, яку називають *афіліативною*. Зміст афіліації якраз і полягає у спілкуванні й підтримці, які дають задоволення і збагачують усіх учасників діалогу, сприяючи порозумінню (Гриценко, 2018, с. 118).

1.2. Діалогічність взаємодії учасників освітнього процесу як умова підтримки реформ

Якщо замислитися над тим, чому великий відсоток учнів так і не стає суб'єктом учіння, відповідь знаходиться легко: тому що вчителі не мають діалогічної позиції, не «огортають» нею дитину, і суб'єкт не формується.

... доволі часто педагоги підмінюють діалогізм маніпулюванням, штучно, жорстко і спеціально руйнуючи будь-які прояви суб'єктності дітей».

*Максименко, С. &
Папуча, М. (2020)*

Справжнє навчання відбувається, як пише відомий дослідник реформування освіти М. Фуллан (1987), коли батьки, громада, учителі та учні приходять до взаєморозуміння. Школи мають залучати батьків до якомога більшої кількості заходів, щоб «прожити і пережити дискомфорт від взаємної присутності» (Dolan, & Moorman, 1994). Ефективні школи шукають діалогу з громадою і сприймають батьків не як складову проблем, а як частину рішень. Де

школа налагоджує партнерські стосунки із сім'ями та громадою у виграші ті, заради кого, власне, й існує освітня система: у конструктивному діалозі

учасників освітнього процесу передусім виграють діти (Epstein, 2018).

Діалогічність в освітній реформі – неодмінна умова її прийняття та підтримки, адже:

- дотримання комунікативних прав всіх учасників освітнього процесу створює атмосферу захищеності і зменшує спротив змінам;
- діалог відкриває можливості для вираження емоцій, усвідомлення та узгодження потреб, а тому знижує невизначеність і послаблює тривогу – отже, зменшує спротив і підвищує відкритість до нового;
- інклюзивність діалогу дає змогу залучити і почути всіх, збагатити бачення ситуації завдяки різноманіттю позицій, а отже – сприяє відкритості до змін. Погляди учасників діалогу щодо реформи освіти зміщуються в бік сприйняття змін як «власних», посилюють почуття причетності;
- завдяки роботі в підході «співпраця» взаємодія в режимі діалогу спрямована на виявлення взаємоприйнятних рішень і знаходження точок дотику, розширення «зони спільності» та взаємопосилення довіри й прийняття, які є предикторами підтримки змін.

«Батьки мають стати повноцінними учасниками освітнього процесу, загорітися цим “життям єдності” зі школою і громадою, відчутти себе важливою ланкою процесу зі своєю зоною відповідальності, відчуттям причетності до прогнозування і творення майбутнього своєї дитини і громади та простором для внутрішнього задоволення. Процес такої активізації є різнобічним, тому і громаді, і педагогам, і батькам, і, звісно, учням потрібно показати переваги спільного буття та способи досягнення спільних цілей, провести відповідне навчання для кращого розуміння одне одного та створення підґрунтя для їхньої подальшої спільної роботи» (Капустюк, & Петренко, 2022).

Діалогічність у стосунках школи та сім’ї дає змогу гнучко реагувати на виклики процесу змін, сприяє формуванню толерантності до невизначеності і готовності до прийняття нового. Бо ставлення до майбутнього як до долі виключає нас із формування майбутнього (позбавляє прав, перетворює в об’єкт, тобто об’єктивує). Ставлення до майбутнього як до прописаного проекту

позбавляє можливості побачити те, що в нього не вписується. Давня мудрість застерігає, що «якщо ти чогось дуже сильно прагнеш, то досягнеш тільки цього – і ... нічого більше». Ставлення до майбутнього як до можливості дає змогу взаємодіяти з ним максимально продуктивно, бо воно твориться постійно. Адже сам по собі смисл, про який ми говоримо, намагаючись зрозуміти, що нас очікує в майбутньому процесі реформування, виникає в процесі самого життя. Його важко зарані знайти чи запрограмувати. І діалогічність передбачає цю відкритість до творення нових сенсів.

Дотримання принципів діалогічності дає змогу ефективно взаємодіяти не лише особистостям, структурам, а й рівням опрацювання реформи. Той самий «обмін репліками» триває і в процесі науково-методичного пошуку, взаємодії емпіричного плану і науково-теоретичного опрацювання (рис. 6).

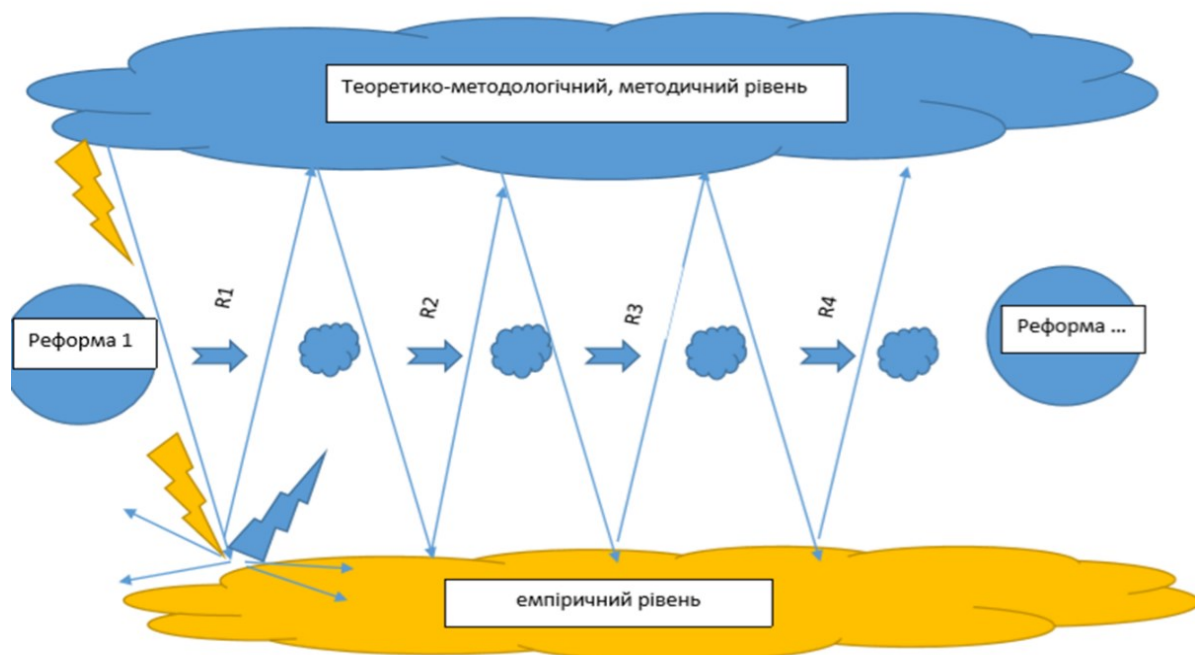
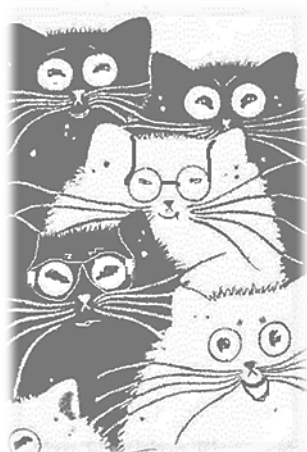

Рис. 6. Розвиток образу реформи НУШ в процесі діалогічної взаємодії емпіричного і теоретико-методологічного рівнів: «рефлексивний зигзаг»

Сама розробка запропонованої КСПТ є прикладом функціонування такого «рефлексивного зигзага» в діалозі науки і практики. Коли «спущена згори»

концепція НУШ нашо́вхнула́ся на емпіричні реалії, цей процес супроводжувався нерозумінням і неприйняттям попри підтверджене високими показниками опитування розуміння необхідності освітніх змін. Пілотне запровадження технології «КІТ-ПРО» запустило процес осмислення реформи і творення нового розуміння та особистісних і спільних для учасників сенсів.

РОЗДІЛ 2.

Організація простору діалогу щодо НУШ засобами комплексної соціально-психологічної технології

Проблемою багатьох наукових доробок є їх придатність до застосування на практиці тими, на кого вони спрямовані. Соціально-психологічна технологія якраз і є таким засобом перекладу мови науки на мову конкретних дій (низхідний шлях, який поетапно запускає висхідні процеси «рефлексивного зигзага»). Соціально-психологічна технологія діалогічного характеру, як теоретично обґрунтований елемент механізму управління змінами, є системою (сукупністю) підходів, принципів, методів, процесів, процедур, способів, прийомів, організаційних засобів, знань та дій у вигляді прикладного алгоритму організації діалогової взаємодії, що задає зміст, порядок, тривалість і характер процедур, у результаті реалізації яких досягається заданий результат (Гриценко & Капустюк, 2021; Захаров, 2010; Петренко, 2017; Цветкова, 2009). Соціально-психологічні технології діалогічного спрямування базуються на певних основних принципах (Bushe, Marshak, 2009, p. 357), які ми вже згадували в Розділі 1 (рис. 7).

Соціально-психологічна технологія, здатна забезпечити діалогічність взаємодії, на структурному рівні має відповідати певним *критеріям*, які передбачають наявність і розробленість:

- *принципів* побудови конкретної СПТ (відповідно до завдань і цільової групи (ЦГ));
- об'єкта змін (що саме має змінювати ця СПТ);
- деталізованої візії (образу результату, мети);
- універсального алгоритму дій (як заданих у часі послідовностей процедур);
- доступності в застосуванні СПТ навіть для нефаківців;
- достатнього рівня відтворюваності результатів в інших соціальних

умовах;

- гнучкого характеру наповнення та застосування методів і процедур (із дотриманням принципів СПТ та спрямованості на результат);
- можливості тиражувати СПТ, зокрема і для вирішення принципово схожих завдань;
- функціонального зворотного зв'язку: засобів оцінювання ефективності ходу/ результату застосування СПТ та внесення коректив (Гриценко, 2020).

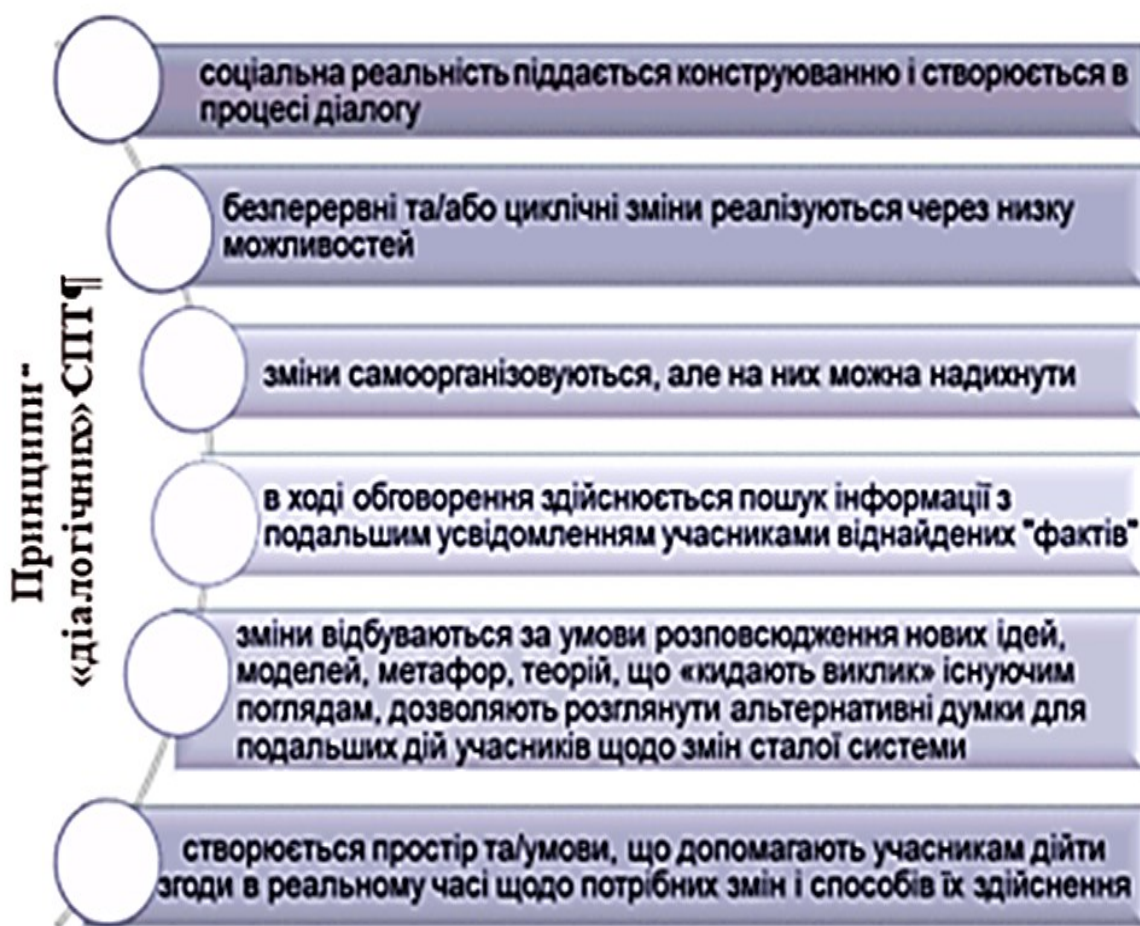

Рис. 7. Основні принципи СПТ діалогічного характеру

**2.1. «КІТ-ПРО»
як комплексна
інтерактивна
технологія
супроводження
діалогу учасників
реформування
освіти¹**

У процесі діалогу створюється і видозмінюється соціальна реальність, зокрема і відбувається зміна ставлень учасників освітнього процесу в бік підтримки реформи. Для вирішення поставлених завдань обрано стратегію, засновану на описаній вище «діалогічній» парадигмі, яка дає змогу створити атмосферу доброзичливості, утримувати команди в діалозі від початку й до кінця участі в конкурсі. Завдання СПТ – ініціація і супроводження діалогу учасників реформування. Запропонована тут комплексна соціально-психологічна технологія (КСПТ) «КІТ-ПРО» спирається на ресурси розробленої О. Капустюк пролонгованої інтерактивної модульної навчально-пошукової гри (квест) змагального характеру (конкурс) (Гриценко, Капустюк, & Юрченко, 2019). У запропонованому вигляді технологію можна розглядати і як основу для універсальної варіативної соціально-психологічної технології формування проактивної позитивної громадської думки щодо будь-яких соціально-психологічних процесів загалом і реформаційних процесів в освіті зокрема.

Принципи «КІТ-ПРО» визначено на основі позитивного досвіду застосування соціально-психологічних технологій для роботи з громадською думкою щодо інновацій в освіті та критеріїв конструктивності у взаємодії учасників освітнього процесу. Серед них:

¹Бевз, Г. М., Гриценко, Л. І., Каніболоцька, М. С., Кравчук, С. Л., Мельник, А. Ю. та ін. (2021). *Нова українська школа: соціально-психологічні технології підтримки: практичний посібник* / Г. М. Бевз, С. Л. Кравчук (Ред.). Кропивницький: Імекс-ЛТД, с. 78–95

- добровільний характер участі (можна зацікавлювати, «спокушати», спираючись на прогнозовані чи виявлені потреби потенційних учасників, але не можна примушувати). У «КІТ-ПРО» передбачено систему заохочень: можна заробити додаткові бали в кожному модулі та подарунки за вибором для переможців і призерів;
- використання позитивних ефектів командної роботи (зараження, фасилітація, підтримка);
- удосконалення культури партнерської взаємодії (орієнтація на взаємодовіру, взаємоповагу, взаємопідтримку, взаємовимогливість тощо);
- потреба організувати процес дослідження предмета взаємодії в такий спосіб, щоб формувати компетентності учасників та постійно підтримувати в них бажання пізнавати нове (Гриценок, 2021).

Діалогічний характер взаємодії КСПТ задається відповідним алгоритмом організації команд і виконання модульних завдань, що сприяє формуванню таких наскрізних умінь усіх учасників освітнього процесу, як уміння визначати та обґрунтовувати власну позицію, доносити свою думку, мислити критично, логічно захищати свою позицію тощо. Модульний характер дає змогу варіювати як тривалість, частоту, інтенсивність, так і зміст завдань-досліджень, зміщувати акценти на актуальні для конкретної ситуації питання. Так, групи можуть опрацьовувати актуальні для сьогодення питання реформи середньої ланки освіти, зосередитися на поточних процесах реформування або очікуваних труднощах, наявних ресурсах і способах запобігання можливим невдачам. Розроблені *структурні критерії* КСПТ слугують методичною основою для того, щоб внесені зміни в процесі побудови чи реконструкції модулів були оптимальними.

КСПТ «КІТ-ПРО» передбачає наявність засобів зворотного зв'язку, серед яких відстеження динаміки ставлень за допомогою методики «Модель оцінки типу ставлення до освітніх реформ» (Л. Гриценок), веб-анкета «Ставлення учасників освітнього процесу до окремих напрямів реформи «НУШ», які дають змогу здійснювати поточний експрес-аналіз характеру та моніторинг кількісної

та якісної динаміки ставлень і, відповідно, урізноманітнювати або ж стандартизувати процес упровадження діалогу. Оскільки, як стверджує

визначний дослідник освітніх реформ М. Фуллан, зміни – це процес малопередбачуваний і вони є радше шляхом, аніж планом, то і найдосконаліша на сьогодні технологія не може бути застиглою, сталою в умовах глобальних змін. Саме тому модульний характер КСПТ й інтерактивне супроводження команд, забезпечення зворотного зв'язку у вигляді «табло» для команд і у вигляді моніторингових та експрес-інструментів (модель, веб-анкета, веб-картка експертного оцінювання) для організаторів і впроваджувачів КСПТ

допоможуть іти за процесом змін, включаючи в дослідження найбільш актуальні проблеми або найбільш ресурсні моменти. (Розділ 3.)

Комплексну соціально-психологічну технологію «КІТ-ПРО» (комплексну інтерактивну технологію підтримки реформи освіти) розроблено на основі досвіду впровадження КСПТ «Конкурс-квест: «Реформа – шлях до школи моєї мрії» (2019–2020 рр.) з урахуванням різних поглядів щодо того, чим є «квест» – методом, методикою чи технологією, у поєднанні з потребою «оживити» взаємодію учасників освітнього процесу з досить серйозним матеріалом щодо положень реформи та врахувати специфіку цільової групи.

Абревіатура «КІТ-ПРО» не тільки відображає комплексний та інтерактивний характер соціально-психологічної технології (СПТ), а й дає змогу використати фасилітаційний вплив «проміжного» об'єкта («кіт») на сприйняття змісту запропонованих завдань цільовою групою (освітняни, учні та їхні батьки) і полегшення адаптації до не зовсім звичних для закладу освіти умов діалогічної взаємодії між різними за статусом суб'єктами освітнього процесу. Уточнімо, що «перехідний об'єкт», або «об'єкт комфорту» (*comfort object, transitional object*), – поняття, запропоноване Даніелем В. Віннікоттом. Це об'єкт, що створює відчуття психологічного комфорту в незвичайних або стресових ситуаціях. У

ролі перехідних об'єктів для дорослих у стресогенних ситуаціях може бути реальна чи уявна річ, яка набуває символічного значення, даючи відчуття безпеки і впевненість, допомагаючи досліджувати реальність й ефективно навчатися (Winnicott, 1953). Уведення такого об'єкта виявилось доречним, бо засадничою ідеєю КСПТ підтримки реформи освіти «КІТ-ПРО» є створення діалогічного простору – як простору можливостей для зрушення позиції учасників освітнього процесу від усвідомлення себе об'єктом реформування до позиції активного суб'єкта, рівноправного учасника і співавтора освітніх реформ. Роль запропонованої соціально-психологічної технології – забезпечити формування і функціонування такого простору.

Комплексна соціально-психологічна технологія підтримки реформи освіти “КІТ-ПРО” є системою засобів реалізації модульного ігрового алгоритму, який задає зміст, тривалість, характер та порядок здійснення процедур взаємодії команди для дослідження й оволодіння положеннями реформи освіти з метою зростання підтримки освітніх реформ. Ця мета реалізується завдяки підвищенню рівня суб'єктності учасників освітнього процесу: зростання активної прихильності, зацікавленості та почуття причетності сприяє усвідомленню себе активними учасниками-суб'єктами освітніх змін. Реформа освіти та викликані нею зміни в закладі освіти більшою чи меншою мірою стають для кожного «власною» справою.

На процесуальному рівні «КІТ-ПРО» (комплексна інтерактивна технологія підтримки реформи освіти) є сукупністю зорієнтованих у часі методів, методик, технік, способів і прийомів реалізації завдань послідовних етапів діяльності (модулів) через систему конкурсних завдань з метою інтеріоризації закладених у змісті цінностей, положень та формування відповідного ставлення учасників до предмета діяльності (положень освітньої реформи).

Мета створення «КІТ-ПРО» як соціально-психологічної технології – забезпечити підтримку вчителями, учнями та їхніми батьками освітніх інновацій.

В подальшому планується розглянути запропоновану КСПТ як варіанта

соціально-психологічних інтервенцій, спрямованого на підвищення ролі сім'ї щодо освіти дітей, освітнього процесу та реформування освіти зокрема. Для сімей соціально-психологічна технологія «КІТ-ПРО» може бути адаптована і подана у форматі батьківських шкіл. Для наповнення відповідним змістом етапів «КІТ-ПРО» у цьому організаційному форматі потрібно побудувати модель соціально-психологічних умов та визначити показники підвищення ролі сім'ї як носія громадської думки щодо реформування освіти; емпірично дослідити типи взаємодії сім'ї і школи.

Технологія, в основу якої покладено дослідницько-пошукову командну гру-квест, як і будь-яка інша гра, на перший погляд видається діалогічною за своєю природою. Однак часто в освітній практиці ця діалогічність лише декларується. Просто форма колективної гри (чи, скажімо, «уроку-діалогу») ще не є запорукою діалогічності взаємодії. Їй протидіють стереотипні патерни (усталені форми) поведінки, які в низці джерел описано як позицію «Дорослий (педагог, батьки) на п'єдесталі».

Часто ситуації, у яких потрібно обирати рішення, складні і не мають єдино правильного варіанта розв'язання. Дорослий (учасник), результатом для якого є формальне завершення «процедури», а не розвиток дитини і стосунків, свідомо чи підсвідомо здійснює тиск на інших учасників діалогу, перетворюючи його в діалогоподібний монолог і об'єктивуючи інших учасників, тоді як справжнім об'єктом у діалозі є предмет обговорення (рис. 8)..

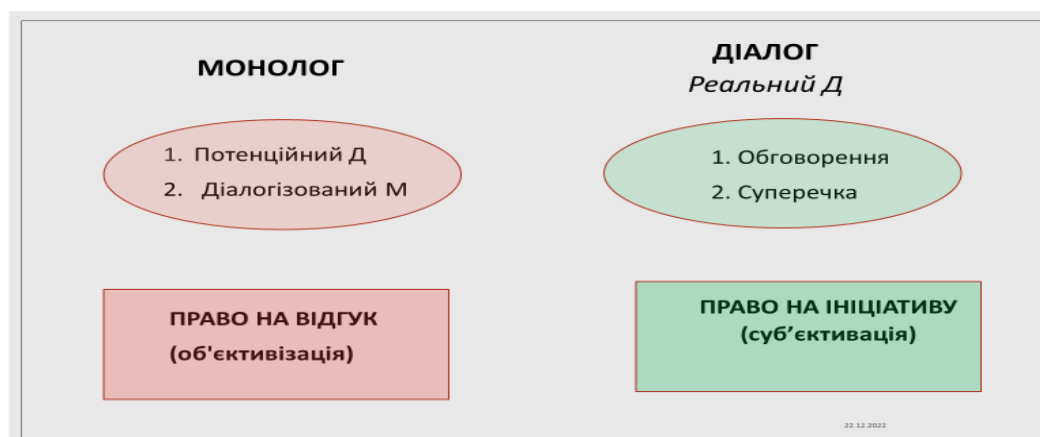
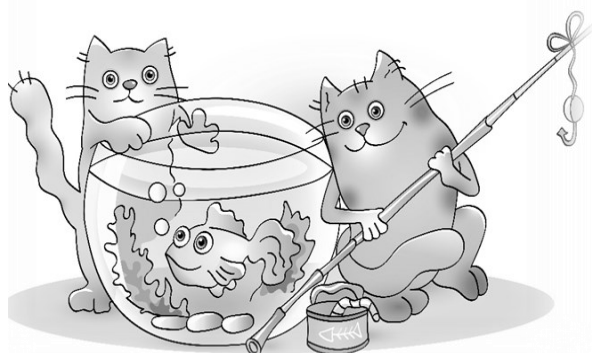

Рис.8. Різниця в суб'єктності учасників монологу та діалогу

2.2. Організаційна рамка реалізації завдань КСПТ «КІТ-ПРО»

Отже, для потенційних користувачів-ініціаторів застосування технологія КІТ-ПРО передбачає такі кроки:

1 – попереднє ознайомлення з методичними рекомендаціями «Соціально-психологічне супроводження діалогу між учасниками реформування загальної середньої освіти» (Гриценко Л. І. & Капустюк. О. М., 2022) та розділом 5.2. практичного посібника «Нова українська школа: соціально-психологічні технології підтримки» (Бевз, Г.М. (ред.), Гриценко, Л. І., Кніболоцька, М. С., Кравчук С. Л. (ред.) та інші, 2021, С.110);

2 – створення ініціативної робочої групи – оргкомітету;

3 – уточнення проблеми чи завдань, вирішенню яких слугуватиме застосування КСПТ «КІТ-ПРО», визначення рівня (масштабу) гри: загальноукраїнський, регіональний, обласний, районний (ТГО), місцевий чи шкільний;

4 – підготовку «Положення про Конкурс» (Положення..., 2019);

5 – визначення осіб, що супроводжуватимуть вертикальну комунікацію з командами, забезпечуватимуть розсилку матеріалів та зворотній зв'язок;

6 – доопрацювання в разі потреби та підготовку технологічних карт за модулями;

7 – підготовку веб-форм для анкетування, ексель-таблиць і місця збору даних; технічне забезпечення роботи експертів та функціонування помодульного і загального «табло»; (найімовірніше на Google-диску, але все залежить від технічних та програмних можливостей організаторів);

8 – створення команди експертів (журі);

9 – поширення обраними шляхами (відповідно до масштабу) інформації про конкурс, оскільки КСПТ «КІТ-ПРО» для його учасників здійснюється у формі модульного ігрового алгоритму «Конкурсу-квесту»;

10 – (власне запуск гри-квесту) – реєстрацію команд учасниць;

11 – супровід надходження технічних карток модулів та забезпечення експертної оцінки отриманих від команд результатів, нарахування бонусних балів та оприлюднення динамічного табло;

12 – визначення команд-фіналістів відповідного рівня, і, за потреби, додаткові відбіркові та фінальні тури вищого рівня;

13 – підведення підсумків конкурсу та нагородження переможців;

14 – оприлюднення в ЗМІ результатів конкурсу;

15 – аналіз динаміки показників моніторингових зрізів ініціативним центром та внесення коректив;

16- рефлексію учасників та організаторів КСПТ, причому доречно поставити нові цілі (рекомендована методика «Шлях», описана Бевз в згаданому в п.1 посібнику «Нова українська школа: соціально-психологічні технології підтримки (розділ 5.1).

Нагадаємо, що аббревіатура технології «КІТ-ПРО» дозволяє *ввести образ «кота» як віртуального або фізичного (емблема, іграшка-символ) проміжного об'єкта*. Це дозволяє «оживити» гру, актуалізувати формально і змістовно пов'язані з конкурсом питання змін в освіті. Наприклад, «брендуванням» повідомлень у ЗМІ, приміщень, де збираються команди та класних кімнат учнів і вчителів, котрі є членами команд, матеріалів гри, яскравими бейджами чи наліпками учасників конкурсу можна привернути увагу учасників освітнього процесу та громадськості до КСПТ, створюючи додаткові інформаційні приводи для обговорення і формування ставлення до реформи. Хоча, передусім, образ «кота» є сенс застосувати в «ролі» мудрого нейтрального щодо кожної із сторін посередника у налагодженні діалогу. Зазвичай, такий геймофікований підхід є досить дієвим для будь-якого віку, але особливо важливо «оживляти» ігрові моменти, якщо до команд долучаються молодші школярі.

Сам конкурс, який виконує функцію організаційних рамок КСПТ, має два етапи: відбірковий і фінальний.

Перший етап – відбірковий – містить сім модулів із завданнями за змістом реформи. Модульні завдання виконуються протягом тривалого заздалегідь визначеного часу. У кожному модулі «Конкурсу», окрім першого і підсумкового, команди-учасниці досліджують та опрацьовують один з аспектів концепції «Нова українська школа». Результати виконаних завдань подаються у вигляді сторінок презентації та фотографій із зображенням процесу командної роботи і його результатів. До кожного завдання в модулі додаються приклади оформлення напрацювань команди, які водночас задають структуру виконання завдань. Характер квесту передбачає, що команда може отримати новий кейс і перейти до виконання наступного модуля лише за умови повного опрацювання завдань попереднього і надання результатів організаторам для експертного оцінювання.

На другому етапі – фінальному – команди узагальнюють і творчо опрацьовують підсумки відбіркових модулів. Результатом відбіркового туру має бути презентація надбань усіх семи модулів. Фінал передбачає виступ команд зі своїми креативними презентаціями, визначення та оголошення переможців командної гри.

Для проходження всіх модулів відбіркового туру звіти про виконання завдань надсилаються на електронну адресу оргкомітету конкурсу (журі) не пізніше термінів, зазначених у Положенні (Положення..., 2019). Зміст кожного з модулів доречно задавати у вигляді технологічних карток, які представляють «кроки» (перелік модульних завдань) та детальний алгоритм виконання, який, з одного боку, забезпечує опрацювання всіх передбачених конкурсом питань та застосування релевантних їм форм, а з другого – заохочує їх творче за формою і змістом опрацювання. Кожен з модулів в технологічній картці передбачає також опис умов отримання «заохочувальних» балів.

Модуль I. Реєстрація команди/команд від закладу освіти

Етапи модуля:

- 1) зібрати команду;
- 2) обговорити й прийняти принципи роботи в групі; назвати команду і сформулювати девіз;
- 3) заповнити реєстраційну картку команди; провести анкетування;
- 4) оформити 1 і 2 сторінки презентації;
- 5) відправити на вказану електронну адресу оргкомітету реєстраційну картку команди, 45-50 анкет, першу і другу сторінки презентації.

Упродовж усього конкурсу учасники також можуть отримувати додаткові бали за фото командного процесу виконання завдань модуля.

Командна робота є одним із ключових інструментів організації роботи в сучасному світі. Генрі Форд стверджував: «Зібратися разом – це початок. Залишитися разом – це прогрес. Працювати разом – це успіх». На основі загальних прагнень і цінностей, різнобічних поглядів, а також взаємодоповнювальних умінь завдяки взаємодії члени команди мають достатній потенціал для накопичення ресурсів, організації більш продуктивної роботи під час виконання поставлених завдань.

1. Зібрати робочі групи в межах освітніх закладів, з якими в подальшому співпрацюватимуть координатори проєкту, ефективно використовуючи їхній енергетичний, інтелектуальний і творчий потенціал для організації процесу формування позитивного ставлення до реформування загальної середньої освіти. Отже, участь у конкурсі розпочинається із завдання «Зібрати команду». Освітнім закладам, що виявили інтерес до конкурсу, пропонується зібрати команду, одну або декілька (залежно від кількості дітей, що навчаються в тій чи іншій школі, та кількості охочих узяти участь у програмі). Команда має складатися з десяти осіб. Передбачається, що у складі команди обов'язково мають бути: шість учнів, представників 5-11 класів (до однієї

команди можуть входити учні різних класів), два педагоги та двоє батьків. Таке представництво команди створює сприятливі умови для учасників у форматі рівноправного діалогу в процесі роботи над подальшими завданнями. Ідея співпраці в одній команді представників усіх трьох груп учасників освітнього процесу (учителів, дітей та їхніх батьків) у межах одного закладу передбачає відкрите й довірливе ставлення до самого конкурсу та дає змогу донести ідею реформування відразу до всіх груп і розкрити можливості нової української школи власними зусиллями учасників, використовуючи їхній різний досвід, сприйняття світу, відкритість до нового, дослідницький потенціал, креативність. Також така взаємодія забезпечує краще взаєморозуміння між представниками різних груп та різних поколінь, дає змогу розкритися, краще зрозуміти й побачити одне одного, вибудувати ефективний діалог партнерства не лише на час проведення конкурсу, а й з урахуванням пролонгованості заходу, створити плідне підґрунтя для подальших комунікацій та співпраці, що базуються на довірі й розумінні одне одного.

2. Для результативності й ефективності роботи важливо встановити правила, що сприятимуть створенню атмосфери відкритості, розкнутості, безпеки і комфорту для кожного члена команди; забезпеченню демократичної дисципліни, тобто свідомого виконання певних правил, зрозумілих і добровільно прийнятих; налаштуванню на плідну роботу. Правила потрібно обговорити і встановити на самому початку роботи. Їх має бути небагато, і вони повинні бути прості, зрозумілі для всіх учасників, легкі у виконанні.

Вправа «Обговорення і прийняття принципів роботи в команді» – правова «точка входження» в конкурс, коли група і кожен учасник / кожна учасниця окремо беруть на себе зобов'язання щодо виконання правил. На початковому етапі пропонується записати основні принципи на великому аркуші паперу, роз'яснення до кожного принципу зачитати й обговорити, обов'язково прийняти кожен принцип окремо.

Орієнтовний перелік принципів:

Принцип 1. «Приходити вчасно»: дисциплінованість важлива не лише

щодо себе, а й щодо інших людей, які поряд. Свобода – це усвідомлена необхідність, необхідність поважати право інших не витратити час на очікування тих, хто дозволяє собі запізнюватися. *Принцип 2.* «Бути позитивними»: позитивне налаштування створює дружню, безпечну атмосферу. Позитивне ставлення до себе й до інших сприяє прийняттю конструктивних рішень, запобігає конфліктам. *Принцип 3.* «Не критикувати»: відмінності в думках і позиціях зазвичай свідчать про різні погляди на одну й ту ж саму реальність. Ніхто не знає істини, кожен знає лише її частину, і частини ці різні. Але в суперечці людина схильна вважати, що її думка єдино правильна і найкраща. Поділ на правильне і неправильне породжує біполярне мислення й конфлікти, що заважають пошуку інших шляхів та вибору. *Принцип 4.* «Не перебивати. Говорити по черзі, говорити недовго й нечасто»: дбаючи про свою свободу, не треба забувати про свободу та право інших висловлюватися в комфортній атмосфері, встигнути сказати й почути думки інших. *Принцип 5.* «Активна добровільність»: кожна людина має право виконати вправу, і під час виконання того чи іншого завдання присутні мають право пропонувати лише свою кандидатуру. *Принцип 6.* «Персоналізація»: говорити лише від свого імені, адже помилково говорити, що «всі діти...», «усі люди...», «усі жінки...», «усі чоловіки...». Для цього потрібно було б опитати всіх дітей, людей, жінок, чоловіків... і спитати, чи насправді вони так думають. Дотримання цього принципу допомагає людині уникати стереотипів у своєму мисленні, мовленні, діях, а також виявити стереотипність в інших людях. *Принцип 7.* «Конфіденційність»: ідеться про дуже особисту інформацію, яка могла бути оприлюднена під час обговорення в групі. Така інформація має залишитися лише у вашому колі і не виходити за її межі. Цей принцип стосується внутрішньої безпеки кожного учасника. *Принцип 8.* Чутливість (чуйність, сенситивність) до різноманітності.

До принципів роботи в команді доцільно звертатися на початку кожної наступної зустрічі, проговорювати та приймати їх. Варіанти вправи для подальших сесій: повернути аркуш, щоб не було видно записаних принципів, і

спробувати пригадати їх у групі; витягнути згорнуті папірці з надрукованими принципами і, не називаючи, пояснити їх своїми словами, а команда має назвати цей принцип; те ж завдання, але пояснити принцип за допомогою пантоміми. Доцільно запропонувати правило «відкритих долоньок»: якщо хтось із членів команди відчуває, що порушуються прийняті правила, він/вона піднімає відкриті долоньки й називає порушене правило.

3. Сформувати з групи різних за віком та поглядами людей команду і відчути командний дух.

Цей крок модуля реалізовується через вправу «Назвати команду і сформулювати девіз», яка має на меті згуртувати новостворену команду і створити атмосферу для зародження командного духу. Опис вправи, що надсилається учасникам: «для вибору назви та девізу команди ви можете використати такий метод, як «мозковий штурм». Має бути два окремих етапи – окремі для назви та девізу. *Правила мозкового штурму:* 1) беруть участь усі члени команди; 2) триває не менше ніж 20 хвилин; 3) для коректності перебігу «штурму» потрібен ведучий, що нагадує правила, дає вступну інформацію, контролює дотримання правил, фіксує нові ідеї та підбиває підсумки (може бути координатор); 4) під час «штурму» висувуються різні, найфантастичніші, найнесподіваніші ідеї; 5) ідеї висувуються без зайвих розмірковувань і внутрішнього оцінювання їх реалістичності; 6) забороняється критикувати висунуті ідеї, навіть якщо вони видаються зовсім неприйнятними; 7) учасники можуть розвивати вже висунуті ідеї інших; 8) ведучий стежить за розвитком ідей і пропонує нові; 9) обговорити висунуті ідеї та обрати назву команди і девіз ті, що подобаються ВСІМ членам команди».

Реєстраційна картка команди передбачає документальне підтвердження згоди команди взяти участь у «Конкурсі...», а також надає необхідну інформацію про учасників й учасниць конкурсу, навчальний заклад та координатора команди.

Анкетування: по одній анкеті, від члена команди (загалом 10 анкет), 20 анкет від інших учнів школи, 10 – від батьків і 5-10 – від учителів цього закладу. Загальна кількість анкет від команди – 45-50).

Примітка для організаторів (не включається в технологічну карту): КСПТ включає анкетування як акціональну технологію залучення оточення до обговорення проблем реформування. Воно висвітлює актуальну ситуацію ставлення до предмета (положень освітньої реформи) як учасників конкурсу, так і інших представників навчального закладу й батьківської спільноти.

4. Презентація: перша сторінка – назва команди і її девіз (рис. 9), друга – презентація команди й навчального закладу: лідер і члени команди, назва закладу освіти, область, координатор, номер телефону й e-mail (рис. 10).

Назва команди
Девіз команди

Рис. 9. Зразок оформлення першої сторінки презентації

Лідер команди:
Члени команди:
Назва закладу освіти:
Область:
Прізвище, ім'я та телефон координатора :
E-mail:

Рис. 10. Зразок оформлення другої сторінки презентації

Модуль II. Розуміння поняття «реформа» та її необхідності для змін у суспільстві

Цей модуль спрямований на розуміння самого поняття «реформа» та усвідомлення того, що питання впровадження реформи має не лише технічний бік – це передусім розуміння процесів її впровадження та суспільного сприйняття, а також активна підтримка громадською думкою. Тільки в такому разі реформи матимуть силу для позитивних змін і даватимуть очікуваний результат.

Етапи модуля:

- 1) обговорити й прийняти принципи; з'ясувати, що таке реформа, і за результатами оформити сторінку презентації;
- 2) сформулювати відповідь на питання «Коли реформи корисні»;
- 3) підготувати командне есе на тему «Реформа в освіті».

Напрацювання за цим модулем мають бути представлені на трьох сторінках презентації від команди: кожному завданню або вправі відповідає сторінка презентації (рис. 11-13).

1. Вправа «Що ми вкладаємо в зміст поняття «реформа». Вправа складається з трьох етапів: методом «мозкового штурму» фіксуються (але не обговорюються) усі думки щодо слова «реформа», які з'являються в кожного учасника команди; наступний етап передбачає обговорення всіх відповідей і вибір найбільш влучних, на думку команди, тверджень; на завершальному етапі потрібно сформулювати власне командне визначення феномену «реформа».

2. Вправа «Коли реформи корисні». Методом опитування однокласників, батьків, учителів, друзів зібрати аргументи ПРОТИ будь-яких реформ і нововведень, з яких обрати шість, на думку команди, найбільш поширених. Провести «мозковий штурм» щодо кожного аргументу «проти» та дібрати по три контраргументи на користь реформ і нововведень. Результати роботи оформити в сторінку презентації, де буде представлено шість обраних аргументів проти і контраргументи до кожного з них.

3. Завдання підготувати командне есе на тему «Реформа в освіті». Обговорити в команді питання «Для чого проводяться реформи в освіті?». Висновок обговорення сформулювати в невеличкій твір обсягом до 0,5 друкованої сторінки (уся команда пише лише ОДИН, командний).

<p>Що таке реформа?</p> <p><i>Визначення вашої команди</i></p>

Рис. 11. Зразок оформлення третьої сторінки презентації

Реформи в сучасному суспільстві	
<i>Аргументи проти:</i>	<i>Контраргументи:</i>
1...	1...
2...	2...
3...	3...
4...	4...
5...	5...
6...	6...

Рис. 12. Зразок оформлення четвертої сторінки презентації

**Для чого проводяться
реформи в освіті?**

Текст есе

Рис. 13. Зразок оформлення першої сторінки презентації

Модуль III. Усвідомлення важливості впровадження реформи, її потенціалу для побудови психологічно комфортного шкільного середовища. Сумісний пошук шляхів співпраці між учнями, батьками та вчителями

Цей модуль актуалізує вміння критично мислити при аналізі проблем упровадження і підтримки громадськістю 12-річної школи та усвідомленні мети створення нового освітнього середовища, яке сприяло б усебічному розвитку особистості. Працюючи над завданнями модуля, учасники мають зрозуміти, що зміни, запропоновані освітньою реформою, слугуватимуть тому, щоб школа в новому форматі стала простором для такого розвитку, простором навчання, спілкування, взаємодії, спільної діяльності учнів, учителів та представників місцевої громади, а також виявити для себе переваги педагогіки партнерства.

Етапи модуля:

- 1) обговорити й прийняти принципи роботи в групі;
- 2) з'ясувати позицію представників місцевої громади щодо зміни структури середньої школи та проаналізувати отриману інформацію;
- 3) дослідити шкільне середовище і знайти можливості для створення в ньому психологічного комфорту для дитини;
- 4) осмислити потенціал взаємодії і співпраці між учнями, батьками та вчителями;
- 5) результати опрацювання цього модуля подати на трьох сторінках презентації: кожному завданню відповідає сторінка презентації (рис. 14-16).

1. **Перше завдання – творче опрацювання і прийняття правил роботи в групі**

2. **Друге завдання модуля: зібрати й обговорити інформацію щодо змін у структурі нової української школи**, де «12-річна школа має розподіл на три рівні: початкова освіта, базова середня й профільна освіта». Доцільно попередити команди, що на виконання цього завдання потрібно кілька днів. Отже, вони мають це врахувати, щоб встигнути виконати всі завдання модуля.

Алгоритм роботи

Перший етап – збирання інформації: кожен учасник команди протягом наступних одного-двох днів виступає в ролі журналіста, збираючи *аргументи «ПРОТИ» 12-річного навчання*. Усі відповіді треба записати на великому аркуші паперу. *Мета* етапу – методом опитування отримати відповіді-аргументи проти 12-річного навчання всіх учасників освітнього процесу – однокласників, батьків, учителів, друзів.

Другий етап передбачає опрацювання отриманої інформації: команда має провести дискусію, під час якої обрати ті три твердження, які, на думку учасників, найбільше гальмують процес позитивного прийняття нововведення. Ці аргументи записати з правого боку фліпчарта. Далі – обговорити кожне висловлювання більш детально, добираючи *по три контраргументи «НА КОРИСТЬ» 12-річного навчання*. Відтак записати їх на аркуші з лівого боку навпроти відповідних аргументів «проти».

Третій етап: переглянути ще раз усі контраргументи і визначити п'ять-сім переваг 12-річної шкільної освіти. Записати їх на папері для фліпчарта (чи іншої робочої зони) під аргументами й контраргументами.

Четвертий етап присвячений оформленню результатів роботи команди на сторінці презентації, де мають бути подані три зафіксовані на фліпчарті аргументи проти 12-річного навчання, контраргументи до них і переваги 12-річної освіти (рис. 14). Кількість сторінок презентації може бути збільшена, тоді вони зберігають номер але додаються буквенні символи (а, б, в). Не

допускаються «пропуски» завдань (за невиконання команда знімається з гри).

2. Третє завдання модуля – дослідити специфічні характеристики та можливості школи, до якої дотичні учасники заходу. Оскільки, згідно із

положеннями освітньої реформи, «школа – це місце, де діти мають психологічний комфорт і можливість спробувати себе в різних видах діяльності».

Алгоритм роботи для команди:

1. Уявіть приміщення й прилеглу територію своєї школи та обговоріть, які зони психологічного і побутового комфорту *вже є у ВАШІЙ школі*.

2. Подумайте, що *ВИ*, як учні цієї школи, учителі й батьки, можете *зробити* з урахуванням усіх наявних ресурсів для підвищення такого комфорту; запропонуйте певні кроки з удосконалення освітнього простору для комфортного навчання та перебування у школі за таким планом:

- А) Художнє рішення шкільної будівлі;
- Б) Колористика освітнього простору;
- В) Меблювання освітнього простору;
- Г) Дизайн інтер'єрів приміщень вашої школи;
- Д) Оформлення пришкільної території: зонування і ландшафт.

Будьте креативними, дозвольте собі пофантазувати, створіть школу, до якої будете поспішати на навчання і на роботу. Школу, яка викликатиме у вас посмішку задоволення й гордість.

3. Оберіть картинки із журналів або зобразіть схематично (можна комбінувати: частина – із журналів, частина – власні малюнки), що відповідатимуть уявленню вашої команди про зони психологічного і побутового комфорту (*одна зона – одна картинка*).

4. Підготуйте презентацію вашого проєкту, де один або декілька слайдів обов'язково будуть присвячені першим крокам на шляху до реалізації запропонованих змін. Найцікавіша пропозиція та, де не потрібні додаткові кошти, а достатньо лише ваших зусиль і зусиль громади. Наприклад: облаштування пришкільної ділянки.

6. Домовтесь про загальні збори у школі та презентуйте ваш проєкт учням, учителям і батькам.

7. Отримайте зворотний зв'язок у вигляді обговорення ваших пропозицій: що цікаво – що ні; що реально сьогодні – для чого потрібен час через залучення додаткових коштів; додаткові пропозиції. Не переймайтеся через критику, вислухайте всі пропозиції та спробуйте дійти консенсусу з найважливіших, на вашу думку, питань.

8. Перегляньте ще раз вашу презентацію і, враховуючи зауваження і пропозиції, складіть план з одного-трьох реальних пунктів удосконалення освітнього простору вашої школи вже сьогодні.

9. Звіт за цим завданням передбачає одну або декілька сторінок загальної презентації (рис. 15), де будуть представлені вже наявні зони психологічного і побутового комфорту, пропозиції щодо удосконалення освітнього простору рідної школи вже сьогодні.

4. Останнє завдання третього модуля спрямоване на розуміння цінності педагогічного партнерства як процесу, де учні, вчителі та батьки об'єднані спільними цілями й прагненнями, є добровільними і зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Алгоритм роботи для команди:

1. Проведіть попередній етап з виокремлення думок методом «мозкового штурму» щодо розуміння учасниками слова «партнерство». Відповіді учасників та учасниць занотуйте на аркуші для фліпчарта. Обговоріть усі пропозиції та оберіть п'ять найбільш влучних, на думку команди, тверджень, що розкривають це поняття.

2. Обдумайте, обговоріть й запропонуйте п'ять проєктів для школи або громади, що будуватимуться на основі партнерської взаємодії учнів, учителів та батьків (за можливості задіяти і представників громади та адміністрації).

3. Результати оформіть як частину презентації (рис. 16), де висвітлено п'ять тверджень щодо поняття «партнерство» і п'ять проєктів (достатньо назви і мети).

5. Опрацювати і надіслати оформлені матеріали.

У нашій школі ми вчимося 12 років	
<i>Аргументи проти:</i>	<i>Контраргументи:</i>
1...	1...
2...	2...
3...	3...
<i>Переваги 12-річчя:</i>	
1...	
2...	
3...	
4...	
5...	

Рис. 14. Зразок оформлення шостої сторінки презентації

Школа, де діти мають можливість спробувати себе у різних видах діяльності	
ВЖЕ Є У НАШІЙ ШКОЛІ	МОЖЕМО ЗРОБИТИ І ЗРОБИМО
O*	O*
«назва зони», призначення	«назва зони», призначення
O*	O*
«назва зони», призначення	«назва зони», призначення
O*	O*
«назва зони», призначення	«назва зони», призначення

Рис. 15. Зразок оформлення сьомої сторінки презентації (* – картинка з Інтернету або власний малюнок)

Партнерство у нашій школі	
<i>Що таке партнерство?</i>	<i>Проекти партнерства:</i>
1...	1...
2...	2...
3...	3...
4...	4...
5...	5...

Рис. 16. Зразок оформлення восьмої сторінки презентації

Модуль IV. Усвідомлення та прийняття наявних змін

Цей модуль присвячений дослідженню та аналізу змін, які вже відбулися у власній школі завдяки освітній реформі, і виявленню позитивних тенденцій.

Етапи модуля:

- 1) обговорити й прийняти принципи роботи в групі;
- 2) виявити зміни, які вже відбулися в початковій школі завдяки освітній реформі;
- 3) з'ясувати передбачені реформою можливості для творчого і відповідального вчителя;
- 4) провести анкетування (45-50 анкет від команди);

5) результати опрацювання цього модуля подати на двох сторінках презентації: вправа або завдання – окрема сторінка презентації.

1. Перше завдання – творче опрацювання і прийняття правил роботи в групі.

2. Вправа «Шлях перших чотирьох років від гри до почуття відповідальності й самостійності».

Методи, що використовуються під час її виконання: екскурсія до початкової школи, порівняння досвіду, обговорення та ілюстрація.

Алгоритм роботи для команди:

Перший етап: екскурсія до початкової школи. Метою цього заходу є порівняння досвіду під час навчання в початковій школі в минулому (власний досвід і спогади) і враження від початкової ланки нової української школи. Запропонувати учасникам взяти із собою аркуші паперу й ручки, щоб вони могли зафіксувати найбільш суттєві відмінності.

Другий етап: обговорити свої враження щодо нововведень, порівняти з власним досвідом навчання в початковій школі, ще раз переглянути свої записи і сформулювати від трьох до п'яти характерних рис, що розкривають сутність початкової освіти НУШ.

Третій етап: створити емблему, яка б, на думку команди, могла служити символом початкової школи. Напрацювання групи слід оформити у вигляді сторінки презентації (рис. 17).

3. Наступне завдання модуля – з'ясувати зміст тези «вчитель української школи володітиме академічною свободою, він є творчим і відповідальним».

Алгоритм роботи для команди:

Перший етап – взяти інтерв'ю у вчителів початкової школи. Під час інтерв'ю з'ясувати, що означає академічна свобода і якими якостями має володіти сучасний учитель Нової Української Школи. Записати не менше ніж 12 характеристик.

На другому етапі учасники мають обговорити у команді інтерв'ю й

занотовані характеристики. Упродовж дискусії потрібно обрати п'ять-шість найбільш вагомих характеристик, з якими погоджуються всі учасники команди.

Наступний етап роботи – дібрати з Інтернету або намалювати самостійно п'ять-шість картинок (можна комбінувати: частина – з Інтернету, частина – власні малюнки), що відповідатимуть обраним командою характеристикам учителя Нової Української Школи (одна характеристика – одна картинка). Завершальним етапом має стати оформлення сторінки презентації (рис. 18).

4. Метою завдання «Провести анкетування» є виявлення змін, які відбулися в поглядах і ставленні від початку конкурсу в активних (членів команди) і пасивних (спостерігачів: а саме учнів, учителів та батьків)

учасників. Анкети мають бути підготовлені і відправлені учасникам (див. зразок у Додатках). Пояснення до завдання: роздрукувати анкети відповідно до кількості учасників, зібрати інформацію, сфотографувати і відправити на зазначену електронну адресу. Від команди має бути: по одній анкеті, заповненій членами команди (10 анкет), 20 анкет від інших учнів школи, 10 – від батьків і 5-10 – від учителів закладу. Загальна кількість анкет від команди – 45-50.

5. Результати опрацювання модуля подати на двох сторінках презентації (рис. 17-18).

Шлях перших чотирьох років від гри до почуття відповідальності й самостійності	
 Емблема	<i>Висловлювання:</i>
	1 - ...
	2 - ...
	3 - ...
	4 - ...
5 - ...	

Рис. 17. Зразок оформлення дев'ятої сторінки презентації

Вчитель Нової Української Школи	
 характеристика вчителя	 характеристика вчителя
 характеристика вчителя	 характеристика вчителя
 характеристика вчителя	 характеристика вчителя

Рис. 18. Зразок оформлення десятої сторінки презентації (* – картинка з Інтернету або власний малюнок)

Модуль V. Дослідження можливостей, які передбачає освітня реформа для учнів базової середньої школи

Мета модуля – створити умови, за яких учасники команди змогли б проаналізувати: зміни, що відбуватимуться в базовій середній школі; як особистісно орієнтована модель освіти, в основі якої реалізується принцип дитиноцентризму, впливатиме на розвиток гармонійної особистості дитини; осмислити, як урахування прав дитини, її здібностей, потреб та інтересів сприятиме максимальному її саморозкриттю й усвідомленню своєї неповторності та особливості. *Не менш важливим є усвідомлення особистого ресурсу і відповідальності щодо впровадження реформи.*

Етапи модуля:

- 1) обговорити й прийняти принципи роботи в групі;
- 2) дослідити можливості, які надаватиме середня базова школа для самовизначення;
- 3) виявити потенціал академічного простору власної школи;
- 4) з'ясувати перспективи врахування потреб, інтересів і вікових особливостей учнів для подальшого їх професійного та особистісного становлення;
- 5) результати опрацювання цього модуля подати на двох сторінках презентації: кожне завдання – сторінка презентації.

1. Традиційно перше завдання – творче опрацювання і прийняття правил роботи в групі.

2. Завдання: опрацювати тезу освітньої реформи «Згідно з освітньою реформою 5-9 класи – це час для самовизначення учня, де є обов'язкові предмети і предмети за вибором учня».

Алгоритм роботи для команди:

Перший етап: побачивши зміни в початковій школі, спробуйте уявити, яким може бути і буде навчання у вашій школі в 5-9 класах. Обговоріть, що саме має дати цей етап навчання дитині для її подальшого особистісного та професійного самовизначення. Фіксуйте всі відповіді на аркуші паперу (чи іншій робочій зоні).

Після обговорення оберіть три-п'ять найбільш влучних тез, які, на думку команди, характеризують 5-9 класи Нової Української Школи;

Другий етап – створити емблему, яка б відтворювала бачення учасників команди цього періоду і могла слугувати символом освіти в 5-9 класах.

Третій етап – оформити за зразком одинадцятую сторінку презентації (рис. 19).

3. Завдання модуля: дослідити можливості вашої школи щодо позиції реформи «Школа як академічний простір освітніх технологій».

Алгоритм роботи для команди:

Перший етап: почніть з короткого обговорення того, що учасники й учасниці вашої команди розуміють під поняттям «освітні технології», та сформулюйте коротко його визначення.

Другий етап: огляньте територію вашої школи. Поміркуйте й обговоріть, які сучасні технології і підходи до навчання для сучасного освітнього простору вже є у *ВАШІЙ* школі.

Третій етап: обміркуйте, що *ВИ*, як учні цієї школи, учителі й батьки, можете з урахуванням усіх наявних фінансових, технічних, територіальних, людських і внутрішніх особистих (натхнення й бажання) ресурсів *запропонувати ВАШІЙ ШКОЛІ* зробити *ЩЕ*.

Четвертий етап: дібрати з Інтернету або намалювати самостійно картинки (можна комбінувати: частина – з Інтернету, частина – власні малюнки), які відповідатимуть обраним вашою командою сучасним технологіям і підходам (одна технологія – одна картинка).

П'ятий етап: за результатами роботи команди підготувати дванадцятую сторінку презентації за зразком (рис. 20).

4. Завдання :обміркуйте й обговоріть тезу освітньої реформи «Середня школа враховує можливості учня: організм не сприймає більше, ніж відведено природою для його віку».

Алгоритм роботи для команди:

Перший етап: почніть з короткого обговорення того, що учасники команди розуміють під поняттями «можливості людини» і «можливості учня».

Другий етап: методом «мозкового штурму» з’ясуйте, який зміст учасники й учасниці команди вкладають у твердження, зазначене в концепції НУШ, що школа буде враховувати потреби, інтереси та можливості учня/учениці. Визначте, яким чином це впливатиме на нього або неї.

Третій етап: подумайте і запишіть десять тез-рекомендацій щодо втілення зазначеного положення Концепції, по одному від кожного учасника / кожної учасниці. Оформіть тринадцяту сторінку презентації (рис. 21).

5. Результати опрацювання модуля подати на двох сторінках презентації: кожне завдання – сторінка презентації.

5-9 класи – це час для самовизначення учня	
 Емблема	<i>Висловлювання:</i>
	1...
	2...
	3...
	4...
5...	

Рис. 19. Зразок оформлення одинадцятої сторінки презентації

Освітні технології це – ...	
ВЖЕ Є У НАШІЙ ШКОЛІ	ЩО МОЖЕ ЗАПРОПОНУВАТИ
 «назва зони», призначення	 «назва зони», призначення
 «назва зони», призначення	 «назва зони», призначення
 «назва зони», призначення	 «назва зони», призначення

Рис. 20. Зразок оформлення дванадцятої сторінки презентації (* – картинка з Інтернету або власний малюнок)

Середня школа буде враховувати потреби, інтереси та можливості кожного учня
<i>10 тез-рекомендацій:</i>
1...
2...
3...
4...
5...
6...
7...
8...
9...
10...

Рис. 21. Зразок оформлення тринадцятої сторінки презентації

Модуль VI. Дослідження можливостей, які передбачає освітня реформа для учнів профільної середньої школи. Усвідомлення ролі школи в розбудові громади

Метою модуля є створення умов, за яких учасники команди змогли б проаналізувати зміни, що відбуватимуться в профільній середній школі; актуалізація застосування критичного мислення для аналізу проблем упровадження і підтримки громадськістю 12-річної школи.

Етапи модуля:

- 1) обговорити й прийняти принципи роботи в групі;
- 2) визначити можливості, які надаватиме профільна середня школа для професійного самовизначення;
- 3) дослідити, як школа впливає на формування моральних та духовних цінностей особистості;
- 4) з'ясувати перспективи збільшення частки проєктної командної і групової діяльності;
- 5) рефлексія;
- 6) результати опрацювання цього модуля подати на чотирьох сторінках презентації: кожне завдання – сторінка презентації.

1. Творче опрацювання правил групи.

(не обов'язкове, але бажане і заохочується балами)

2. Завдання: опрацювати тезу «Згідно з освітньою реформою останні три роки школи – це перша професія в майбутньому».

Алгоритм роботи для команди:

Перший етап: побачивши зміни в початковій школі та уявивши, яким уже може бути навчання в 5-9 класах, спробуйте спрогнозувати ті можливості, що буде давати профільне навчання у вашій школі протягом останніх трьох років. У процесі дискусії оберіть від трьох до п'яти найбільш влучних тез, що, на думку команди, характеризують 10-12 класи Нової Української Школи.

Другий етап: створити емблему, яка б відтворювала бачення команди цього періоду і могла слугувати символом освіти 10-12 класів.

Третій етап: оформіть чотирнадцяту сторінку презентації за зразком (рис. 22).

3. Завдання: пояснити твердження «Школа – це осередок суспільства з духовними і моральними цінностями».

Алгоритм роботи для команди:

Перший етап: обговоріть у команді питання щодо того, як може школа вплинути (і впливає) на формування моральних цінностей і як вона може стати духовним осередком. А також які саме цінності кожен учасник і кожна учасниця освітнього процесу (учні, учителі, батьки тощо) мають застосовувати у школі для комфортного перебування кожного і кожної. Висновок обговорення сформууйте в невеличкій твір обсягом до 0,5 друкованої сторінки (*ОДИН* спільний, командний). Твір представити на п'ятнадцятій сторінці презентації (рис. 23).

4. Завдання: дослідити можливості навчання за умови збільшення частки проєктної командної і групової діяльності.

Алгоритм роботи для команди:

Проведіть попередній етап роботи, який полягає у вивченні думок щодо того, як впливатиме і на що саме збільшення частки проєктної командної і групової діяльності.

Другий етап: під час командного обговорення оберіть шість тверджень, які є ключовими на думку вашої команди. Оформити шістнадцяту сторінку презентації (рис. 24).

5. Вправа «Валіза». Кожен учасник / учасниця групи мають розбірливо написати на аркуші (робочій зоні) висновок: чого він/вона навчилися, працюючи в команді, і що нове зараз у собі він/вона особисто відчуває і візьме із собою після цього конкурсу як досвід (одне –два речення). Розкладіть ці аркуші й сфотографуйте для оформлення сторінки презентації. Можна оформити це завдання будь-яким іншим способом, але воно стосується всіх членів команди, і це має відобразитися в презентації на сторінці 7. (рис. 25).

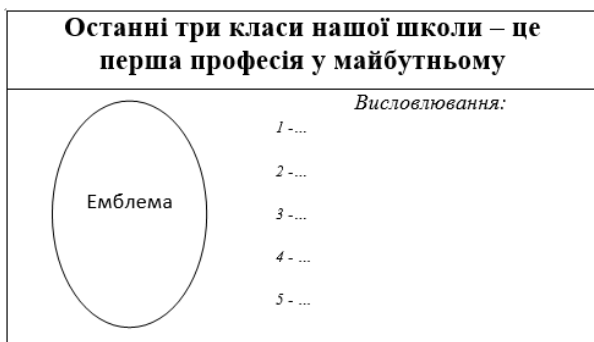

Рис. 22. Зразок оформлення чотирнадцятої сторінки презентації

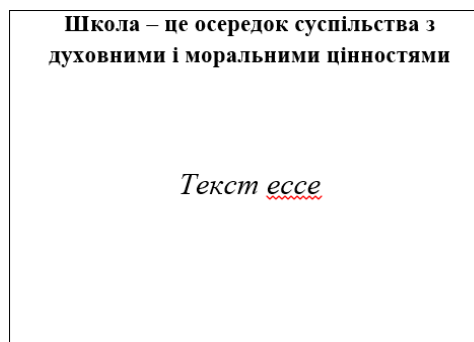

Рис. 23. Зразок оформлення п'ятнадцятої сторінки презентації

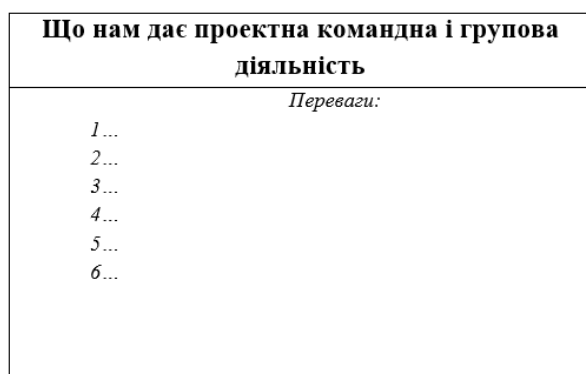

Рис. 24. Зразок оформлення шістнадцятої сторінки презентації

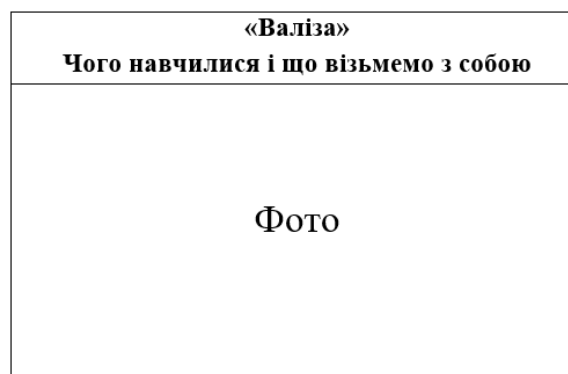

Рис. 25. Зразок оформлення сімнадцятої сторінки презентації

Модуль VII. Заклучний

Етапи модуля:

- 1) обговорити й прийняти **принципи роботи в групі**;
- 2) обговорити й підготувати **остаточний варіант презентації для участі в півфіналі**;
- 3) **провести анкетування**: по одній анкеті, заповненій членами команди (загалом 10 анкет), 20 анкет від інших учнів школи, 10 – від батьків і 5-10 – від учителів закладу. Загальна кількість анкет від команди – 45-50.

Супроводження конкурсу

Супроводження конкурсу, окрім надсилання завдань і отримання робіт, передбачає також постійне експертне оцінювання надісланих командами матеріалів та публічне розміщення рейтингів (наприклад, на гугл-диску або на сайті). Таке оцінювання виконує кілька функцій, зокрема мотивує до активної і продуктивної участі в конкурсі. А вже сам конкурс за умови дотримання заданих

умовами участі вимог роботи в групах дає змогу співпрацювати на засадах партнерської взаємодії і, окрім опрацювання матеріалів реформи, напрацьовувати вміння взаємодіяти діалогічно; активує творчість учасників через змагальність між командами; виконує функцію зворотного зв'язку для команд-учасниць за допомогою ТАБЛО (приклад на рис. 26). А загалом – працює на утримання поля діалогічної взаємодії з приводу реформи.

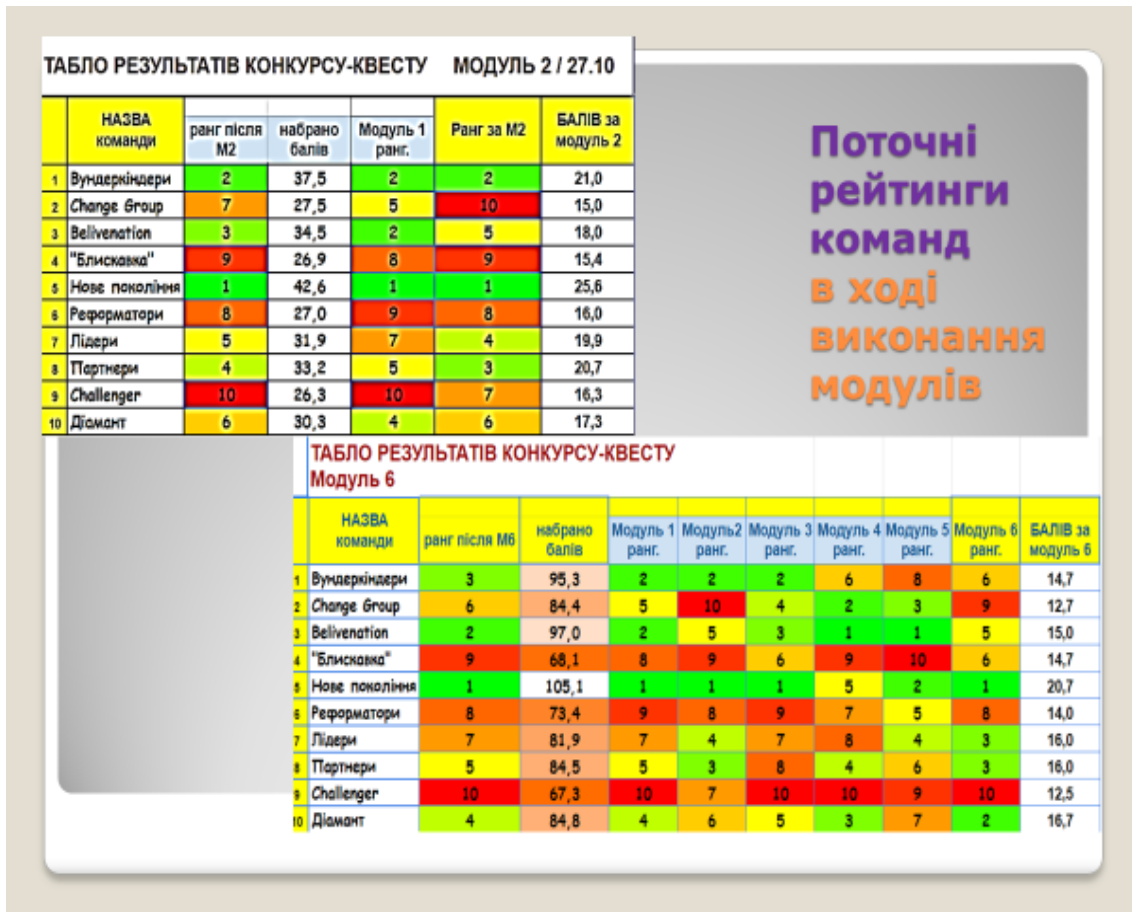

Рис. 26. Приклад використання веб-Табло для відображення поточних і підсумкових рейтингів команд-учасниць

РОЗДІЛ 3.

Забезпечення зворотного зв'язку в КСПТ «КІТ-ПРО»

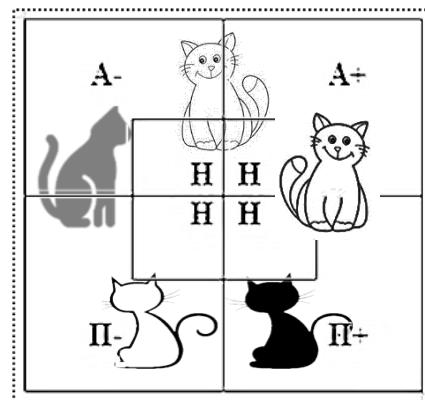
Соціально-психологічні технології, які в процесі діалогічної взаємодії сприяють «перетіканню» членів спільноти – від негативного і байдужого ставлення, пасивності – до прийняття, самовираження і дієвої участі в процесі змін, до збільшення відчуття причетності, реалізують такі завдання:

- допомагають чи сприяють виявленню переваги новації над тим, що було досі;
- уособлюють високий ступінь відповідності і сумісності щодо прийнятих цінностей і досвіду учасників;
- дають змогу осмислити складність і доступність цілей оволодіння новаціями, адже їм властива «подільність», тобто можливість поетапного опрацювання нових положень і поступової оцінки результатів;
- уможливають комунікаційну наочність (можуть зрозуміло описати корисність і вигоду від зміни).

Важливо пам'ятати, що порівняно з інноваціями, спрямованими на справжнє якісне поліпшення освітньої системи, ті зміни, корисність яких може бути оцінена матеріально, сприймаються як більш привабливі. Перші ще потребують унаочнення і розуміння через віддалений результат і неповну передбачуваність наслідків. *Завданням КСПТ «КІТ-ПРО» якраз і є створення простору діалогічної взаємодії учасників освітнього процесу задля опрацювання і переосмислення освітніх змін, власної причетності до цих процесів та зацікавленості і відповідальності за їхній перебіг та результати з метою забезпечення ефективної підтримки вчителями, учнями та їхніми батьками реформ загальної середньої освіти (Гриценко, Капустюк, & Юрченко, 2019).*

3.1. Експрес-діагностика оцінки типів ставлення до освітніх реформ

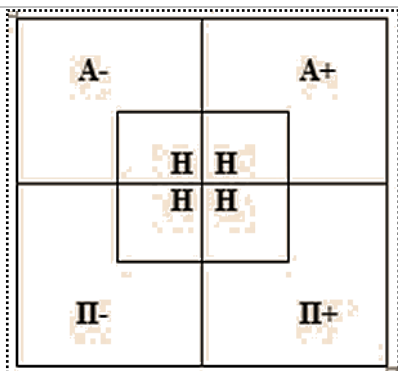

Суть застосування СПТ діалогічного спрямування для забезпечення підтримки як активно-позитивного ставлення учасників освітнього процесу до реформи середньої освіти полягає в розробленні та застосуванні відтворюваних, структурованих процедур, які мають певну гарантовану ефективність. Для релевантного (відповідного) застосування соціально-психологічних технологій, своєчасного коригування їхніх процесуальних характеристик, змістового наповнення, використовуваних методик тощо потрібен ергономічний інструмент, який би давав змогу оперативно відстежувати головні ефекти його впровадження. Як такий інструмент розроблено авторську експрес-методику на основі моделі оцінки типів ставлення до освітніх реформ.

Спираючись на напрацьовані раніше моделі «ставлення до здоров'я» (Гриценко, 2010), «ставлення до праці», виокремлено типи ставлення до реформування системи освіти (освітніх змін / інновацій) за двома векторами: 1 – емоційно-оцінним («заперечення-неприйняття» / «прихильність, схвалення, що характеризує прийняття») і 2 – дієвості («пасивність-активність»). Тобто тип ставлення визначається за модальністю (позитивне, негативне, нейтральне) і за активністю/дієвістю (активне/дієве, пасивне). Кожен із цих показників може варіюватися від одного полюса до протилежного, формуючи п'ять основних типів ставлення. Ця модель має кілька полів, які охоплюють усю множину ставлень окремих суб'єктів, розбиваючи її на відносно гомогенні групи: «А+», «П+», «П-», «А-», «Н» (рис. 27). Модель ергономічна, тому дає змогу в експрес-режимі визначити характеристики ставлення спільноти, групи чи окремої особи, щодо якої застосовуватиметься та чи інша технологія, і

відстежувати викликану цим застосуванням динаміку. На її основі можна планувати індивідуальні завдання щодо представників кожної з груп та диференційовані для динамічних типогруп загалом.

Типи ставлення:

- (А+) - активно-позитивне ставлення
- (П+) - пасивно-позитивне ставлення
- (Н=) - нейтральне ставлення (байдуже)
- (П-) - пасивно-негативне ставлення
- (А-) - активно-негативне ставлення

Рис. 27. Модель оцінки типу ставлення до освітніх реформ

Модель полегшує елевацію («вивищення», підтримку наявних чи вірогідних позитивних намірів) учасників того чи іншого заходу або процедури. Так, навіть затятий «ретроград» може отримати мотиваційний бонус-підтримку за високу, нехай і негативно забарвлену, «активність» і в чомусь перестати конкурувати, стати в один ряд з «активістом» і «новатором», схилиючись від суперечки до конструктивного діалогу. Вона дає змогу зробити процес оцінки/самооцінки ставлення до змін гнучким, бо вириває людину із шаблонної «ролі», виявляючи різні аспекти позиції (протягом однієї зустрічі, до і після діяльності, на певному відрізку часу), унаочнюючи переміщення «полями», наприклад, за допомогою плаката, дошки (в тому числі віртуальної) і «фішок» (ними можуть бути ініціали чи фото гравця), тому її застосування може вивести особу зі стану навченої безпорадності й запустити процес змін. Саме тому цю модель можна застосовувати як рефлексивний інструмент-шкалу на початку і наприкінці кожної зустрічі, завдання, етапу. Вона допомагає в процесі застосування соціально-психологічних технологій відстежувати ефективність заданого ними діалогу для послідовного слідування розумінню підтримки реформ як «активно-позитивного», дієвого ставлення. Усе це дає змогу вирішити питання релевантності/відповідності соціально-психологічної технології особливостям ставлення до освітніх реформ тієї групи, спільноти, щодо якої вона

застосовується. *Адже основною ідеєю КСПТ «КІТ-ПРО» є розширення можливостей переходу освітян з позиції об'єкта реформування на позицію активного суб'єкта, рівноправного учасника та співавтора реформ.*

3.2. Вебанкета ставлення учасників освітнього процесу до окремих напрямів реформи «НУШ»

Опис і призначення: для кількісної оцінки впливу пролонгованої інтерактивної гри на ставлення учасників до реформи освіти анкетування членів команд здійснюється до, у процесі і після проведення. Доречним, з огляду на специфіку формування ставлень, може бути і відтерміноване постопитування (через пів року або й рік). Зауважимо, що коли ставлення на континуумі прихильності («позитивне-негативне») не показують значущої динаміки, саме додавання показника дієвості («активності-пасивності») дає змогу відстежити якісні зрушення в бік підтримки у ставленні учасників освітнього процесу до реформи освіти.

Анкету побудовано за принципом активізувальних опитувальників. І ряд послідовних запитань дає змогу запустити й посилити рефлексивні процеси, краще усвідомити суть і власне ставлення до змісту й процесу реформування освіти.

Питання №№ 1, 2, 3, 6, 7, 9 є основними, оскільки вони відповідають сформульованим критеріям ефективності КСПТ. Якщо потрібно відстежити проміжні результати і динаміку змін, можна використати редукований варіант анкети, що містить лише ці питання (із №9 чи без нього). Відповіді на ці запитання вже дають змогу отримати показники відповідності результатів КСПТ заявленій меті.

Деяка надлишковість в проєктуванні питань вебанкети зумовлена тим, що навіть процедура зворотного зв'язку в КСПТ «КІТ-ПРО» не є простим процесом вимірювання, а містить додаткові функції. Питання основної частини №№ 4, 5, 8 і частково № 9 розширюють контекст рефлексивних оцінок і полегшують роботу в модулях, сприяють осмисленню та формуванню ставлень, дають матеріал для групових дискусій.

Авторська вебанкета реалізується на основі гугл-форми (або, в разі

потреби, у паперовому варіанті) і дає змогу отримати такі вимірювані *показники*:

1) ставлення до реформи загалом: п'ять типів за двома показниками – позитивність (прихильність) і активність (дієвість);

2) ставлення до окремих положень реформи (12-річне навчання, профільне навчання, партнерство, ранкові зустрічі, відміна домашніх завдань у початкових класах чи інші – за п'ятьма типами);

3) особиста зацікавленість у реалізації освітньої реформи;

4) оцінка особистої готовності до впровадження реформи (додатково – характеристика змісту власної готовності-неготовності – як допоміжне питання);

5) оцінка готовності навчального закладу (функціональне питання як привід для обговорення під час занять і непряма оцінка ефективності впровадження реформ);

6) довіра до реформ, оцінка динаміки очікувань щодо реформ (рейтинг очікувань, оцінка реалізації позитивних і негативних очікувань);

7) оцінка динаміки відчуття причетності (від «не відчуваю» – до «почуваюся причетним, відповідальним і активно дію») – наявність і дієвість, висока причетність передбачають активність і наявність внутрішнього локусу контролю (ВЛК) щодо участі в реформуванні – особистої відповідальності);

8) оцінка характеру підтримки різними інституціями (на континуумі «перешкода-нейтраль-підтримка» – через шкалу тверджень) відображає також *локус покладання відповідальності* (застосовується як функціональне «активізувальне» питання і матеріал для подальшого обговорення);

9) усвідомлення наявності й характеру особистого ресурсу в реалізації освітніх змін (від розуміння до готовності діяти).

Для учасників конкурсу передбачено додаткову *Анкету зворотного зв'язку*. У гугл-формі вона реалізується як додаток до основної вебанкети, котрий відкривається новим розділом лише в разі вибору відповіді “так” на питання “Чи є ви членом команди...”. Ця анкета (ч. 2) дає змогу дослідити такі параметри: мотивація участі, ставлення оточення до участі в конкурсі, рейтинг ефектів етапу обговорення принципів (правил) роботи групи, самооцінка впливу різних модулів та окремих завдань на ставлення до реформи та інші аспекти, наявність змін і характер зміни взаємодії в команді, запити учасників експерименту до психологічної служби, пропозиції та зауваження до змістових і процедурних аспектів конкурсу.

Вебанкета вивчення ставлення учасників освітнього процесу до окремих напрямів реформи НУШ. Текст і коментарі до застосування

Інструкція: Шановний респонденте! Дайте, будь ласка, відповіді на питання щодо окремих аспектів реформи загальної середньої освіти, як вони проявляються в життєдіяльності вашого закладу освіти, і щодо Вашого ставлення до зазначених положень.

Зверніть увагу, що у вебформі великі таблиці мають «прокрутку» (треба протягнути повзунок до упору); причому власні варіанти відповідей, якщо їх немає в переліку, ви можете дописувати в додаткових полях, які є майже після кожного запитання.

Анкета має дві частини:

1 – загальну (у вебваріанті після відповіді "Ні" на запитання про членство в команді заповнена форма надсилається або повертається на початок для доопрацювання, якщо є пропущені обов'язкові поля);

2 – додатковий – для підсумкового (чи й поточного) опитування членів команди (у вебформі після відповіді "Так" на запитання №15 про членство в команді має здійснюватися перехід до частини 2).

ЧАСТИНА 1

Ел. адреса _____ (потрібна як ідентифікатор для знеособленого кодування на випадок повторного опитування, у вебформі – для відправки респондентові повідомлення про успішне надсилання форми)

Оберіть зі списку назву команди, яка проводить опитування (у вебваріанті формуємо випадний список: 1. Команда 1... N. Команда N).

Назва навчального закладу, у якому проводиться опитування (за умови обмеженої кількості закладів доцільно зробити вибір із спадного списку, що унеможливить помилки введення).

Інтерв'юер (хто проводить опитування, для оцінки включеності членів команди у виконання завдань).

1. Визначте Ваше ставлення до реформи Нової української школи (А+ (позитивне, активне), П+ (позитивне, пасивне), П- (негативне, пасивне), А- (негативне, активне), Н= (нейтральне), В (важко відповісти), ваш варіант (за потреби) (у вебваріанті виставляється дозвіл тільки один вибір).

2. Які з ознак Нової української школи Ви вважаєте найважливішими? (оберіть чотири варіанти). Крім запропонованих (див. Додаток), включаємо і «помилкові» варіанти, котрі на час опитування побутують у громаді.

3. Ваше ставлення до окремих освітніх інновацій (за шкалою: активно підтримую; загалом позитивне; нейтральне; не подобається, але й не критикую; різко негативне і всім про це кажу; відмінив(-ла) би). (Перелік інновацій можна змінювати залежно від актуальної ситуації на час проведення конкурсу).

Зауважимо, що залежно від поставлених завдань зміст питань і варіанти відповідей можна змінювати. Але перед запуском анкети важливо протестувати заповнення зведеної таблиці результатів форми і внести необхідні корективи.

4. Наскільки Ви сьогодні особисто зацікавлені в розвитку освітньої реформи в Україні?

5. Як би Ви оцінили рівень власної готовності до впровадження освітньої реформи?

6. У чому полягає Ваша готовність/неготовність до підтримки освітньої реформи? (передбачається оцінка запропонованих і власних змістових параметрів готовності: активно цікавлюся новинками в освіті; знаю зміст освітніх реформ; розумію мету і завдання нововведень; люблю покритикувати новинки, але за конкретні недоліки, загалом підтримую зміни; подобається напрямок змін; активно дію у впровадженні освітньої реформи; насторожують окремі наслідки реформи; об'єднуюсь з однодумцями для сприяння чи реалізації бажаних змін; подобаються результати змін в освіті; маю можливість впливати на характер і результат освітнього процесу; усвідомлюю власний ресурс для поліпшення освітнього процесу; бачу перспективи і недоліки реформування; всюди кажу, що така реформа освіти до добра не доведе; не маю проблем у спілкуванні з іншими учасниками освітнього процесу; готовий(-а) вчитися, аби відповідати вимогам НУШ, власний варіант).

7. Як би ви оцінили рівень готовності Вашого закладу освіти до впровадження реформи освіти (від "0 – абсолютно не готовий" до "4 – повністю готовий"). Відповіді можна використати під час вивчення окремих питань реформи.

8. Наскільки позитивними є/були очікування щодо реформи освіти?

9. Чого Ви найбільше очікуєте від реформи Нової української школи? Передбачається оцінка рівня для запропонованих і власних варіантів очікування: а) підвищення якості загальної середньої освіти; б) допомога учням у свідомому обранні майбутньої професії; в) інтеграція української освіти до європейського освітнього простору; г) полегшення вступу до закладів вищої освіти; д) формування компетентностей і засвоєння знань, потрібних для життя; е) позитивний психологічний мікроклімат у школі; ж) упровадження сучасних інформаційних технологій і засобів навчання; з) власний варіант.

10. Чи справдилися Ваші очікування? (оцінюються окремо позитивні і негативні очікування або ж коли їх не було).

11. Оцініть Ваше почуття причетності до освітньої реформи за шкалою від 0 (немає такого відчуття, мене це не обходить, не почувуюся причетним – спостерігач за реформою в освіті) до 3 (відчуваю особисту причетність до змін в освіті, активіст, почувуюся відповідальним за реформи в освіті).

11. Зазначте в кожному рядку Ваше уявлення про характер підтримки освітньої реформи (ігнорують, імітують активність заради картинки, не заважають (і не допомагають), епізодично виявляють підтримку, постійно сприяють реалізації реформи, активно сприяють удосконаленню процесу реформ, свій варіант) різними суб'єктами: вами особисто, державними інституціями, науковими інституціями, місцевою владою, педколективом закладу, учнями, батьками, місцевою громадою. Можна для зручності обробки розділити це питання на окремі аналогічні щодо окремих суб'єктів або оформити у вебформі як таблицю суб'єктів з варіантами вибору ставлення. (див. Додаток).

12. Усвідомлення Вашого особистого ресурсу в реалізації освітніх змін. «Я усвідомлюю, що...»: маю ресурс для підтримки змін й активно використовую його; маю ресурс для підтримки змін, але недостатньо використовую його; маю ресурс для підтримки змін, поки не використовую його; бачу потенційний ресурс, який хочеться застосувати, але це потребує додаткової підготовки; бачу потенційний ресурс, який не застосовуватиму, бо це потребує додаткової підготовки; не бачу такого ресурсу; мені це нецікаво; нехай влада про це подбає; свій варіант.

13-15. Дані про респондента: вік, стать, посада/статус учасника освітнього процесу (учень, батьки, педагог початкової школи, педагог основної /старшої школи, адміністрація закладу (директор, заступник), психолог, соціальний педагог).

16. Чи є Ви членом шкільної команди конкурсу-квесту «Реформа – шлях до моєї мрії»? Якщо «Ні», то завершення опитування, інформована згода, ВІДПРАВКА ФОРМИ; якщо «Так», то ПЕРЕХІД до ЧАСТИНИ 2.

ЧАСТИНА 2 (Анкета для членів команди)

A1. Як вплинула участь у конкурсі на Ваше ставлення до реформи освіти? (покращилося, погіршилося, у чомусь покращилося, а в чомусь погіршилося, не змінилося)

A2. Що спонукало Вас до участі в конкурсі?

A3. Ставлення оточення до Вашої участі в конкурсі-квесті (підтримують, позитивне; нейтрально, не розуміють, що це мені дає; критичне; не було нагоди з'ясувати; інше): адміністрації навчального закладу, педагогів, сім'ї (батьків чи дітей), колег (однокурсників), членів громади.

A4. Участь у конкурсі-квесті для Вас була можливістю: 1) глибше опанувати суть освітніх змін; 2) скористатися підтримкою групи; 3) самореалізуватися у творчому процесі; 4) отримати задоволення від спілкування в команді; 5) почуватися долученим до процесу освітніх змін; 6) переконатися у власній правоті; 7) змінити погляди на звичні речі в освіті; 8) змінити ставлення до процесу реформування; 9) вплинути на перебіг

реформування на рівні школи; 10) попрацювати на рейтинг закладу; 11) змістовно провести дозвілля; 12) інше.

A5. Чи змінилися стосунки в команді за час проходження квесту? (не змінилися, стали більш формальними, стали менш формальними, більше уваги і поваги до особистості кожного учасника; важко сказати)

A6. Як змінився характер взаємодії в команді? (не змінився; стали більше дослухатися до думки іншого; усвідомили цінність кожного в групі; навчилися співпрацювати задля досягнення мети; інше)

A7. Що, на Вашу думку, сприяє підвищенню рівня підтримки реформи?

A8. Оцініть значущість етапу «опрацювання принципів роботи (правил) команди» в балах від 0 до 3 (0 – незначущий; 1 – має певний вплив; 2 – суттєво впливає; 3 – дуже значущий) для: створення атмосфери довіри в команді; ефективного виконання завдань; забезпечення участі кожного; продуктивної взаємодії; знаходження консенсусу в обговоренні під час ухвалення рішень тощо.

A9. Охарактеризуйте Вашу роботу над усіма (перераховуються в бланку) завданнями конкурсу за шкалами (нецікаво, непродуктивно, найбільш цікаве, найбільш пізнавальне, напрацювали корисні навички, сприяло порозумінню в групі, найбільше покращило ставлення до реформи, інше).

A10. Що Вам особисто не сподобалося в конкурсі? Що б Ви хотіли змінити або відмінити?

A11. Якої психологічної підтримки потребують учасники освітніх реформ?

A12. Які заходи Ви б замовили для свого навчального закладу в разі перемоги? (від одного до трьох). (Це запитання дозволило нам, зокрема, і дібрати нагороду за запитам команд.)

Останні питання дають змогу, крім збирання даних для організаторів, підтримати рефлексивні процеси учасників групи.

Використана та рекомендована література

Амеліна, С. М. (2009). Культура діалогу як основна характеристика якості професійного спілкування. *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки*, (164), 3-6.

Андрієвська, В. В., Балл, Г. О., & Волинець, А. Г. (1997). *Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: Книга для вчителя*. Київ: ІЗМН.

Балл, Г. О., & Папуча, М. В. (Заг. ред.) (2007). *Діалогічність як форма існування і розвитку особистості*. Ніжин: Міланік.

Бастун, М. В. (2007). Діалогічні методи розвитку культурологічно орієнтованої комунікації. В *Діалогічність як форма існування і розвитку особистості* (с. 178–194). Ніжин.

Бастун, М. В. (2016). *Діалогічні засади підготовки педагогічних працівників до розвитку духовного потенціалу учнів. Методичні рекомендації*. Київ.

Бевз, Г. М. (Ред.), Гриценко, Л. І., Каніболоцька, М. С., Кравчук С. Л. (Ред.), & Мельник, А. Ю (2021). *Нова українська школа: соціально-психологічні технології підтримки*, Практичний посібник. Кропивницький: Імекс-ЛТД.

Бевз, Г.М. (Ред.), Каніболоцька М.С.(Ред), Кравчук С. Л., Мельник, А. Ю (2022). *Психологічні ресурси взаємодії школи, сім'ї, громади* : практичний посібник. Кропивницький: Імекс-ЛТД.

Борисенко, В. В. & Гагіна, Н. В. (2015). Діалог у контексті сучасної освітньої парадигми. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 124, 8–10.

Братченко, С. Л. (1997). Межличностный диалог и его основные атрибуты. В *Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии* (с. 201–222). Москва.

Волинець, А. Г. (2007). Діалогічність людської психіки у її головних визначеннях (За працями Л. С. Виготського, М. М. Бахтіна, В. С. Біблера). В Г. О. Балл, & М. В. Папуча (Ред.), *Діалогічність як форма існування і розвитку особистості* (с. 134–142). Ніжин: Міланік,

Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь.

Гордієнко, В. І., & Копець, Л. В. (2011). Методичні підходи до проектування діалогічного простору. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, 123, 44–49.

Горова, А., Гусева, К., Єлігулашвілі, М. & Проценко, Д. (Ред.) (2017). *Як ефективно спланувати та провести діалог. Навчальні матеріали семінару для представників підрозділів з питань комунікацій з громадськістю міністерств, інших центральних органів виконавчої влади*. ОБСЄ. Взято з https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_rekomehdation/dialog_2017.pdf

Гриценко, Л. І. (2019). Спротив та підтримка у ставленні до освітніх реформ. В *Матеріали доповідей учасників II Всеукраїнського конгресу із соціальної психології «Соціальна психологія сьогодні: здобутки і перспективи»* (с. 74–77). Київ. doi: 10.33120/UCSPPProceedings-2019.

Гриценко, Л. І. (2020). Питання релевантності соціально-психологічних технологій забезпечення підтримки вчителями освітніх реформ з урахуванням типів ставлення до освітніх інновацій. В С. Д. Максименко (Ред.), *Освітній простір в контексті гуманістичної парадигми: психологічні пріоритети сучасності: збірник наукових праць*. Fundamental And Applied Researches In Practice Of Leading Scientific Schools, с. 28–40.

Гриценко, Л.І. (2022). Діалогічність як характеристика взаємодії. *Комунікація і спілкування в XXI столітті: Збірник наукових робіт учасників Всеукраїнського круглого столу: «Комунікація і спілкування у XXI столітті»* (22 лютого 2022 р., Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, лабораторія психології спілкування) *Вісник педагогіки і психології*, К. : ІСПП НАПН України, 29, 28-34.

Гриценко, Л., & Капустюк, О. (2021a). Комплексна інтерактивна технологія підтримки освітніх реформ «КІТ-ПРО»: підсумки та перспективи застосування. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 48(51), 154–168. Взято з [https://doi.org/10.33120/sssppj.vi48\(51\).246](https://doi.org/10.33120/sssppj.vi48(51).246)

Гриценко, Л., & Капустюк, О. (2021b). Індивідуальна психологічна онлайн-підтримка в умовах карантину: організація та результати волонтерського проекту. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 47(50), 78–95. Взято з [https://doi.org/10.33120/ssj.vi47\(50\).214](https://doi.org/10.33120/ssj.vi47(50).214)

Гриценко, Л. І., Капустюк, О. М., & Юрченко, В. І. (2019). Конкурс-квест як технологія підтримки освітніх змін. *Вісник психології і педагогіки*, (25). Взято з http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._Випуск_25

Гриценко, Л. І., & Царенко, Л. (Ред.) (2018). Метод «рівний-рівному» у взаємодії учасників груп підтримки та груп взаємодопомоги. В *Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи*. Т. 2 (с. 117–177). Київ.

Гурлева, Т. С. (2018). Діалогічність як пріоритетна характеристика особистісної взаємодії у сучасній школі. В *Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми*. Матеріали всеукраїнської конференції з міжнародною участю. Київ, с. 63–66.

Гусєва, К., & Проценко, Д. (2019). *Як, коли, де працює діалог?* Практичний посібник. Взято з <https://www.osce.org/files/f/documents/3/c/422822.pdf>

Давиденко, В. Ю., & Пісоцька, М. Е. (2012). Педагогічні умови використання навчального діалогу для формування емоційної культури школярів. В *Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя*, Збірник наукових праць. Харків, с. 55–57.

Захаров, К. В. (2010). Соціально-психологічні технології в сучасній психології. *Вісник Дніпропетровського національного університету*, Т. 18, № 9/1, Вип. 16, с. 54–56.

Казміренко, В. П. (2012). Активізація когнітивних процесів взаєморозуміння засобами організації діалогу. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 30 (33), 181–193.

Камінська, Л. Ф. (2000). Реформа як різновид соціальної технології. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*, Міжвузівський збірник наукових праць, (8), 45–50.

Камінська, Л. Ф. (2002). *Соціальна зумовленість і механізми впровадження освітніх реформ*. (Автореф. дис. канд. соціол. наук). Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Київ.

Капустюк О. М., Петренко І. В. (2022). *Забезпечення соціально-психологічної підтримки громадськістю профільної 12-річної школи* : методичні рекомендації. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД.

Максименко, С. Д. (Ред.) (2020). *Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми*. Київ: Слово.

Молчан, Э. М., & Гончарова, А. А. (2016). *Диалогическое взаимодействие субъектов: ценностный аспект. Ценности и смыслы* 2 (42), 31–35. Взято з <https://cyberleninka.ru/article/n/dialogicheskoe-vzaimodeystvie-subektov-tsennostnyu-aspekt>

Наконечна, М. (2016). Просоціальна взаємодія як діалог. *Проблеми сучасної психології*, Збірник наукових праць, (31). Взято з <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2016-31.%p>

Овчаров, А. О. (2013). *Соціально-психологічні технології: особистісно зорієнтований підхід*. Кіровоград: Імекс-ЛТД.

Озадовська, Л. В. Діалог (2002). У В. І. Шинкарук (Гол. редкол.), Л. В. Озадовська, & Н. П. Поліщук (Наук. ред.), *Філософський енциклопедичний словник* (с. 161-162). Київ: Абрис.

Павленко, О., Сизенко, А., Декшна, Т., Лобойко, М., МакМюррей, А., et al.; BritishCouncil (2021). *Діалог, переговори та дебати*, Посібник для вчителя. Київ: Симоненко О. І.

Панова, Л. Н. (2009). М. М. Бахтин и Ю. М. Лотман: диалог о диалоге. *Вестник Московского государственного университета культуры и искусств*, (6), 57–60. Взято из <https://cyberleninka.ru/article/n/m-m-bahtin-i-yu-m-lotman-dialog-o-dialoge> (дата обращения: 08.12.2021).

Петренко, І. В. (2015а). Дослідження процесу діалогічної партиципації у просторі освіти. *Актуальні проблеми психології: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія*, Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. 5: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія, Вип. 15. Київ: Інформаційно-аналітичне агентство, с. 183–190.

Петренко, І. В. (2015b). Особливості побудови соціального діалогу в освітньому вимірі. *Особистість у сучасному світі*. Ч. 2. Київ: Інформаційно-аналітичне агентство, с. 194–197.

Петренко, І. В. (2017). Особливості конструювання соціально-психологічних технологій у просторі освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету, Серія «Психологічні науки»*. Збірник наукових праць. Вип. 3. Т. 2. Херсон: Гельветика, с. 186–190.

Петренко, І. В. (2021). Соціально-психологічні технології партнерської взаємодії як засіб підвищення групової ефективності учасників процесу реформування освіти. *Актуальні проблеми психології. Т. 5: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія*, Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Вип. 21, с. 132–145. Взято з <https://www.academia.edu/54290210>

Петроє, О. М. (2011). Поняття «діалог» у термінологічній традиції зарубіжної та вітчизняної наукової думки. *Державне управління: теорія та практика*. Взято з <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Petroe.pdf>

Положення про проведення Всеукраїнського конкурсу-квесту «Реформа – шлях до школи моєї мрії». (2019) Взято з <http://ispp.org.ua/2019/09/30/polozhennya-pro-provedennya-vseukra%01%97nskogo-konkursu-kvestu-reforma-shlyah-do-shkoli-moye%01%97-mri%01%97>

Проценко, Д. (Ред.) (2020). *Діалог у реформах: інструкція з експлуатації. Алгоритм та посібник для публічних службовців*. Organization for Security and Co-operation in Europe.

Расулова, З. М. (2011). Воспитательный потенциал диалогического взаимодействия. *Вестник Дагестанского государственного университета. Серия 2: Гуманитарные науки*, (4), 201–205.

Рождественский, Ю. В. (1997). *Теория риторики*. Москва: Добросвет.

Сергеева, О. И. (2021). Диалог – «окно» в мир «сотворчества». *Научные исследования*, 1 (36), 46–48. Взято из <https://cyberleninka.ru/article/n/dialog-okno-v-mir-sotvorchestva> (дата обращения: 08.12.2021).

Скопенко, О. І., & Цимбалюк, Т. В. (Уклад.) (2006). *Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень*. Київ: Довіра.

Степанова-Камиш, А. (2006). Як навчити дітей вести діалог: дієві правила. *«Нова українська школа»*. Взято з <https://nus.org.ua/articles/yak-navchyty-ditej-vesty-dialog-diyevi-pravya>

Туляков, О. О. (1999). *Античні ідеї освіти та виховання у творчій спадщині Г. С. Сковороди*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди,

Суми.

Фроловская, М. Н. (2013). Диалогическое взаимодействие в педагогическом образовании. *Известия Алтайского государственного университета*, 1 (2 (78)), 71–74. Взято из <https://cyberleninka.ru/article/n/dialogicheskoe-vzaimodeystvie-v-pedagogicheskom-obrazovanii>

Фуллан, М. (2011). *Вибір неправильних драйверів для реформування всієї системи*. Мельбурн, Австралія: Центр стратегічної освіти

Шинкарук, В. І. (Гол. редкол.), Озадовська, Л. В., & Поліщук Н. П. (Наук. ред.) (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис.

Юрченко, В., & Гриценко, Л. (2020). Вплив конкурсу-квесту на ставлення учасників освітнього процесу до реформи «Нова українська школа». *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 45(48), 110–120. Взято з [https://doi.org/10.33120/ssj.vi45\(48\).147](https://doi.org/10.33120/ssj.vi45(48).147)

Bushe, G. R., & Marshak, R. J. (2009). Revisioning organization development: diagnostic and dialogic premises and patterns of practice. *Journal of Applied Behavioral Science*, 45, Is. 3, pp. 348–368.

Dolan, W. P., & Moorman, L. (1994). *Restructuring our schools: A primer on systemic change*. Kansas City, MO: Systems & Organization.

Epstein, J. L. (2010). School/Family/Community Partnerships: Caring for the Children We Share. *Phi Delta Kappan*, 92(3), 81–96. doi:10.1177/003172171009200326

Epstein, J. L. (2018). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Routledge.

Fullan, M. G., and others, & Ontario Dept. Of Education, T. (1987). *The Supervisory Officer in Ontario. Current Practice and Recommendations for the Future*. Retrieved from <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,sso&db=eric&AN=ED290228&lang=ru&site=eds-live> (Accessed: 8 December 2021).

In Soto, T. L. (2021). *Dialog systems: A perspective from language, logic and computation*. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/978-3-030-61438-6>.

McNamee, Sh.a & Shotter, J.. (2004). Dialogue, Creativity, and Change. *Dialogue: Theorizing Difference in Communication Studies*.91-104. Doi:10.4135/9781483328683.n6.

New Webster's Dictionary of the English Language: College Edition (1989). Surjeet Publications, Delhi.

Popovska, N. G., Popovski, F., & Dimova, P. H. (2021). Communications strategies for strengthening the parent-teacher relationships in the primary schools. *International Journal of Research Studies in Education*, 10(14), 123–134. Retrieved from <https://doi.org/10.5861/ijrse.2021.a076>

Stanley, T. J. (2003). Creating the Space for Civic Dialogue. *Phi Delta Kappan*, 85(1), 38–38. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/003172170308500111>

Додатки

Додаток А(1)

Картка експерта

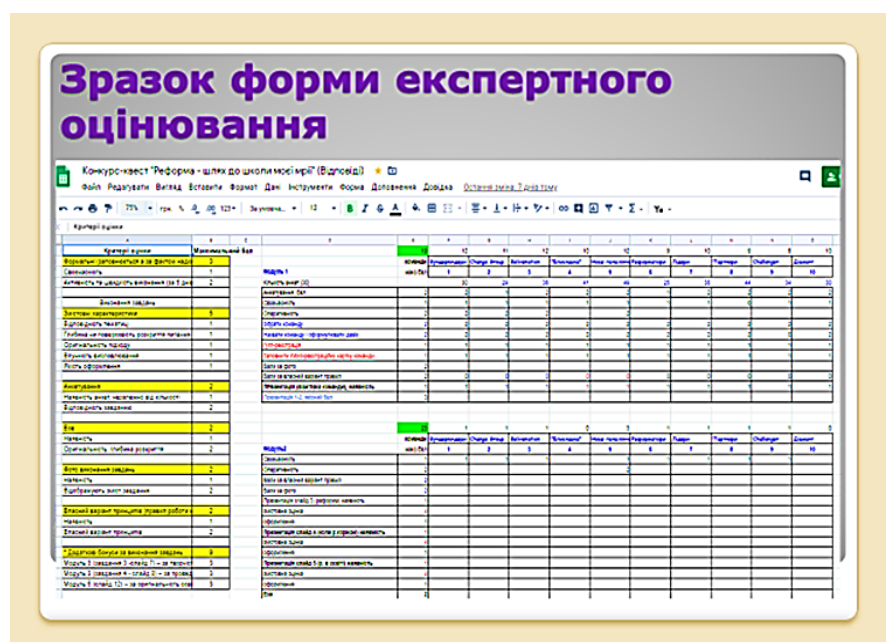
Курсивом позначено рядки для нарахування додаткових балів, передбачених Положенням.

Параметри експертної оцінки модуля	Максимальний бал	Команди			
		1-а	2-а	3-я	4-а
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1					
Кількість заповнених анкет (n=)					
Анкетування, бал (наявність, відповідність завданню)	2				
Своєчасність	1				
<i>Оперативність¹</i>	2				
Зібрати команду	2				
Назвати команду і сформулювати девіз	2				
Гугл-реєстрація команди (є заявою на участь)	1				
Заповнити і надіслати повну реєстраційну картку команди у Word (якщо це передбачено)	1				
<i>Бали за фото виконання завдань</i>	2				
<i>Бали за власний варіант правил</i>	2				
Презентація – слайди 1-2 (візитівка команди), наявність	1				
Презентація, якісний бал	3				
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 1:	19				
МОДУЛЬ 2					
Своєчасність	1				
<i>Оперативність</i>	2				
<i>Бали за власний варіант правил</i>	2				
<i>Бали за фото</i>	2				
Презентація слайд 3 «Що таке реформа?», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація – слайд 4 «Коли реформи корисні?», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація – слайд 5 «Реформа в освіті», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
Есе	2				
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 2:	23				
МОДУЛЬ 3					
Своєчасність	1				
<i>Оперативність</i>	2				
<i>Бали за власний варіант правил</i>	2				
<i>Бали за фото</i>	2				
Презентація – слайд 8 «12-річна школа має розподіл на три рівні: початкова освіта, базова середня й профільна середня», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація – слайд 7 «Школа – це місце, де діти мають психологічний комфорт і можливість спробувати себе в різних видах діяльності», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
<i>творчість, оригінальність, доступність зон</i>	<i>до+3</i>				
Презентація – слайд 8 «Заходи щодо партнерства між учителем, учнем і батьками на шляху розкриття неповторності кожної дитини як особистості», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
<i>Проведення одного із заходів (з фото-або відеопідтвердженням)</i>	<i>до +3 б</i>				
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 3	30				

МОДУЛЬ 4					
Кількість анкет (шт.)					
Анкетування, бал за відповідність завданню	2				
Своєчасність	1				
<i>Оперативність</i>	2				
<i>Бали за фото</i>	2				
<i>Бали за власний варіант правил</i>	2				
Презентація – слайд 9 «Шлях перших чотирьох років – від гри до почуття відповідальності й самостійності», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація – слайд 10 «Учитель української школи володіє академічною свободою, є творчим і відповідальним», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 4	21				
МОДУЛЬ 5					
Своєчасність	1				
<i>Оперативність</i>	2				
<i>Бали за власний варіант правил</i>	2				
<i>Бали за фото</i>	2				
Презентація – слайд 11 «5-9 класи – час для самовизначення учня, де є предмети обов'язкові і за вибором учня», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація – слайд 12 «Школа як академічний простір освітніх технологій», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
<i>Оригінальність зон</i>	+ 3 б.				
Презентація – слайд 13 «Середня школа враховує можливості учня: організм не сприймає більше, ніж відведено природою для його віку»	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 5	27				
МОДУЛЬ 6					
Своєчасність	1				
<i>Оперативність</i>	2				
<i>Бали за власний варіант правил</i>	2				
<i>Бали за фото</i>	2				
Презентація слайд 14 «Згідно з реформою останні три роки школи – це перша професія в майбутньому», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація – слайд 15 «Школа – це осередок суспільства з духовними і моральними цінностями», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація – слайд 16 «Можливості навчання за умови збільшення частки проектної (командної і групової) діяльності», наявність	1				
змістова оцінка	4				
оформлення	1				
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 6	25				
МОДУЛЬ 7					
Своєчасність надходження	1				
<i>Оперативність</i>	2				
<i>Бали за власний варіант правил</i>	2				
<i>Бали за фото</i>	2				
Презентація повністю	1				
Відповідність темі	4				
Оригінальність розкриття	1				
Глибина розкриття	1				
Якість оформлення	4				
Оригінальність оформлення	1				
Анкети – відповідність завданню	4				
Кількість анкет (для оцінки, не сумується)					
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 7	23				

Критерії експертної оцінки модулів відбіркового етапу	Макс. бал
Формальні: (заповнюється а за фактом надходження матеріалів)	3
Своєчасність	1
Активність та швидкість виконання (за 5 днів і раніше)	2
Виконання завдань	
Змістові характеристики	5
Відповідність тематиці	1
Глибоке чи поверхове розкриття питання	1
Оригінальність підходу	1
Влучність висловлювання	1
Якість оформлення	1
Анкетування	2
Наявність анкет, незалежно від кількості	1
Відповідність завданню	2
Есе	2
Наявність	1
Оригінальність, глибина розкриття	2
Фото виконання завдань	2
Наявність	1
Відображують зміст завдання	2
Власний варіант принципів (правил роботи команди)	2
Наявність	1
Власний варіант принципів	2
*Додаткові бонуси за виконання завдань	9
Модуль 3 (завдання 3 -слайд 7) – за творчість, оригінальність, доступність зон	3
Модуль 3 (завдання 4 - слайд 8) – за проведення одного із заходів (партнерство) , підкріпленого фото чи відео	3
Модуль 5 (слайд 12) – за оригінальність освітніх технологій	3

Приклад застосування Гугл-таблиць для автоматизації збирання даних експертного оцінювання і заповнення ТАБЛО

Анкета вивчення ставлення учасників освітнього процесу до окремих напрямів реформи НУШ

Інструкція: Шановний респонденте! Дайте, будь ласка, відповіді на питання щодо окремих аспектів реформи загальної середньої освіти, того, як вони проявлені в життєдіяльності вашого закладу освіти, і щодо вашого ставлення до зазначених положень.

Зверніть увагу, що у вебформі великі таблиці мають «прокрутку» (треба протягувати «повзунок» до самого кінця), а якщо в переліку немає потрібних вам опцій, власні варіанти відповідей ви можете дописувати на додаткових полях, що є майже після кожного запитання.

Анкета містить два розділи:

1 – загальний (після відповіді "НІ" на запитання №15 про членство в команді заповнена форма надсилається або повертається на початок для доопрацювання, якщо пропущено обов'язкові поля);

2 – для учасників – для підсумкового (або й поточного) опитування членів команди (у вебформі після відповіді "ТАК" на запитання №15 про членство в команді потрібно перейти до Розділу 2).

Частина 1

Ел. адреса _____ (потрібна як ідентифікатор для знеособленого кодування в разі повторного опитування, у вебформі – для відправлення респондентові повідомлення про успішне надсилання форми)

Оберіть зі списку назву команди, яка проводить опитування (випадний список):

1. Команда 1
2. Команда 2
3.
- N. Команда N

Назва навчального закладу, в якому проводиться опитування _____

Інтерв'юер (хто проводить опитування) _____

1. Визначте Ваше ставлення до реформи Нової української школи

A+ (позитивне, активне)

H= (нейтральне)

П+ (позитивне, пасивне)

B (важко відповісти)

П- (негативне, пасивне)

ваш варіант (за потреби)

A- (негативне, активне)

2. Які з ознак Нової української школи Ви вважаєте найважливішими?
(оберіть чотири варіанти)

а) освіта для життя;

д) автономія школи;

б) партнерство між учителем, учнем і батьками;

е) вільне відвідування учнями уроків;

в) навчання окремо для хлопців і дівчат;

ж) сучасне освітнє середовище;

г) корпоративна форма одягу для вчителів і учнів;

з) додаткові платні освітні послуги для учнів

3. Ваше ставлення до таких освітніх інновацій (на час опитування)

Інновація	активно підтримую	загалом позитивне	нейтральне	не подобається, але й не критикую	різко негативне, всім про це кажу	відмінні(ла) би
а) запровадження 12-річного терміну навчання						
б) запровадження профільного навчання у старшій школі						
в) відміна домашніх завдань у початкових класах						
г) ранкові зустрічі						
д) партнерство						

Ваш коментар (за потреби) _____

4. Наскільки Ви на сьогодні особисто зацікавлені в розвитку освітньої реформи в Україні? (поставте позначку на шкалі)

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 абсолютно незайкавлений(а) надзвичайно зайкавлений(а)

5. Як би Ви оцінили рівень власної готовності до впровадження освітньої реформи?

1. почуваюся повністю готовим
2. почуваюся більше готовим, ніж неготовим
3. почуваюся більше неготовим, ніж готовим
4. почуваюся неготовим
5. важко сказати

6. У чому полягає Ваша готовність/неготовність до підтримки освітньої реформи? Оцініть кожен з параметрів від -2 до +2.

Зміст готовності:	-2 (точно ні)	-1 (переважно ні)	0 (важко відповісти)	+1 (переважно так)	+2 (точно так)
активно цікавлюся новинками в освіті					
знаю зміст освітніх реформ					
розумію мету (завдання) нововведень					
люблю покритикувати новинки, але за конкретні недоліки, загалом підтримую зміни					
подобається напрямок змін					
активний (а) у впровадженні освітньої реформи					
насторожують окремі наслідки реформи					
об'єднуюсь з однодумцями для сприяння бажаним змінам або для їх реалізації					
подобаються результати змін в освіті					
маю можливість впливати на характер і результат освітнього процесу					
усвідомлюю власний ресурс для поліпшення освітнього процесу					
бачу перспективи і недоліки реформування					
всюди кажу, що така реформа освіти до добра не доведе					
не маю проблем у спілкуванні з іншими учасниками освітнього процесу					

готовий(а) вчитися, щоб відповідати вимогам НУШ					
Додатково					

7. Як би Ви оцінили рівень готовності Вашого закладу освіти до впровадження реформи освіти (від "0 – абсолютно не готовий" до "4 – повністю готовий")

- 0 – абсолютно неготовий
- 1 – більше неготовий, ніж готовий
- 2 – важко відповісти
- 3 – більше готовий, ніж неготовий
- 4 – практично готовий
- 5 – повністю готовий

8. Наскільки позитивними є/були Ваші очікування щодо реформи освіти?

- 1. позитивні
- 2. переважно позитивні
- 3. змішані, і позитивні і негативні
- 4. нейтральні
- 5. переважно негативні
- 6. негативні, нічого хорошого не чекав(ла)
- 7. важко відповісти
- 8. не цікавився(лась)

9. Чого Ви найбільше очікуєте від реформи Нової української школи?

Варіанти відповідей	так, очікую	не надто	не очікую
а) підвищення якості загальної середньої освіти;			
б) допомога учням у свідомому обранні майбутньої професії;			
в) інтеграція української освіти до європейського освітнього простору;			
г) полегшення вступу до закладів вищої освіти;			
д) формування компетентностей і засвоєння знань, необхідних для життя;			
е) позитивний психологічний мікроклімат у школі;			
ж) упровадження сучасних інформаційних технологій і засобів навчання;			
з) ваш варіант (оцініть, якщо є)			

Ваш варіант (впишіть за потреби) _____

10. Чи справдилися Ваші очікування ?

Очікування	справдилися	частково справдилися	не справдилися	не було таких
позитивні				
негативні				

11. Оцініть Ваше відчуття причетності до освітньої реформи за шкалою від 0 до 3

- 0 – немає такого відчуття, мене це не обходить, не почувуюся причетним;
- 1 – спостерігач за реформою в освіті;
- 2 – є відчуття причетності, іноді залучаюся до новацій в освіті;
- 3 – відчуваю особисту причетність до змін в освіті, активіст, почувуюся відповідальним за реформи в освіті.

12. Зазначте в кожному рядку Ваше уявлення про характер підтримки освітньої реформи різними суб'єктами: (щоб побачити всі варіанти відповідей, протягніть повзунок під таблицею)

Підтримка освітньої реформи:	ігнорують	імітують (активність заради картинки)	не заважають (і не допомагають)	епізодично виявляють підтримку	постійно сприяють реалізації реформи	активно сприяють вдосконаленню процесу реформ	свій варіант (впишіть нижче)
вами особисто							
державними інституціями							
науковими інституціями							
місцевою владою							
педколективом закладу							
учнями							
батьками							
місцевою громадою							

13. Ваш варіант (обов'язково вкажіть суб'єкта(ів), про кого йдеться) _____

14. Усвідомлення Вашого особистого РЕСУРСУ в реалізації освітніх змін. "Я УСВІДОМЛЮЮ, ЦО..." (виберіть 1 варіант)

маю ресурс для підтримки змін й активно використовую його	
маю ресурс для підтримки змін, але недостатньо використовую його	
маю ресурс для підтримки змін, поки не використовую його	
бачу потенційний ресурс, який хочеться застосувати, але це потребує додаткової підготовки	
бачу потенційний ресурс, який не застосовуватиму, бо це потребує додаткової підготовки	
не бачу такого ресурсу	
мені це не цікаво	
нехай влада про це подбає	
свій варіант	

15. Зазначте, будь ласка, Ваш вік:
 до 12 років
 12-17 років
 18-29 років
 30-55 років
 56 і старші

17. Ваша посада/статус учасника освітнього процесу:

учень
 батьки
 педагог початкової школи
 педагог основної старшої школи
 адміністрація закладу (директор, заступник)
 психолог
 соціальний педагог

16. Вкажіть, будь ласка, Вашу стать:
 чоловіча
 жіноча

18. Чи є Ви членом шкільної команди конкурсу-квесту ?

Ні (завершення опитування, ВІДПРАВКА ФОРМИ),

Так (ПЕРЕХІД до ЧАСТИНИ 2)

Частина 2 (Анкета-рефлексія для членів команд-учасниць)

A1. Як вплинула участь у конкурсі на Ваше ставлення до реформи освіти?

1. ставлення покращилося
2. ставлення погіршилося
3. ставлення в чомусь покращилося, у чомусь погіршилося
4. ставлення не змінилося

A2. Що спонукало Вас до участі в Конкурсі?

A3. Ставлення оточення до Вашої участі в конкурсі-квесті (якщо у веб-формі видно не всі відповіді, прокрутіть повзунок, щоб розгорнути таблицю повністю)

Ставлення	підтримують, позитивне	нейтрально	не розуміють, що це мені дає	критичне	не було нагоди з'ясувати	інше
адміністрації навч. закладу						
педагогів						
сім'ї (батьків чи дітей)						
колег (однокласників)						
членів громади						

A4. Участь у Конкурсі-квесті для Вас була можливістю:

1. глибше опанувати суть освітніх змін;
2. скористатися підтримкою групи;
3. самореалізуватися у творчому процесі;
4. отримати задоволення від спілкування в команді;
5. почуватися долученим до процесу освітніх змін;
6. переконатися у власній правоті;
7. змінити погляди на звичні речі в освіті;
8. змінити ставлення до процесу реформування;
9. вплинути на перебіг реформування на рівні школи;
10. попрацювати на рейтинг закладу;
11. змістовно провести дозвілля;
12. інше. (У разі потреби допишіть власний варіант)

A5. Чи змінилися стосунки в команді за час проходження квесту?

1. не змінилися;
2. стали більш формальними;
3. стали менш формальними, більше уваги і поваги до особистості кожного учасника;
4. важко сказати.

A6. Як змінився характер взаємодії в команді?

1. не змінився;
2. стали більше дослухатися до думки іншого;
3. усвідомили цінність кожного в групі;
4. навчилися співпрацювати задля досягнення мети;
5. інше.

A7. Що, на Вашу думку, сприяє підвищенню рівня підтримки реформи?

A8. Оцініть у балах від 0 до 3

Значущість етапу "опрацювання принципів роботи (правил) команди" для:	0- не значущий	1- має певний вплив	2- суттєво впливає	3- дуже значущий
1. створення атмосфери довіри в команді				
2. ефективного виконання завдань				
3. забезпечення участі кожного				
4. продуктивної взаємодії				
5. знаходження консенсусу в обговоренні в процесі ухвалення рішень				
6. Ваш варіант (впишіть нижче)				

Ваш варіант (за потреби впишіть, оцінивши в дужках рівень значущості в балах)

A 9. Охарактеризуйте Вашу роботу над перерахованими завданнями конкурсу за шкалами

Завдання	не цікаво, непродуктивно	найбільш цікаве	найбільш пізнавальне	напрацювали корисні навички	сприяло порозумінню в групі	найбільше покращило ставлення до реформи	інше (допишіть)
1. «Що таке реформа»							
2. «Коли реформи корисні?»							
3. Есей «Реформа в освіті»							
4. «12-річна школа має розподіл на три рівні: початкова освіта, базова середня й профільна середня»							
5. «Школа – це місце, де діти мають психологічний комфорт і можливість спробувати себе в різних видах діяльності».							
6. «Заходи щодо партнерства між учителем, учнем і батьками на шляху розкриття неповторності кожної дитини як особистості»							
7. «Шлях перших чотирьох років – від гри до почуття відповідальності й самостійності»							
8. «Учитель української школи володіє академічною свободою, є творчим і відповідальним»							
9. «5-9 класи – час для самовизначення учня, де є предмети обов'язкові і за вибором учня»							
10.«Школа як академічний простір освітніх технологій»							
11.«Середня школа враховує можливості учня: організм не сприймає більше, ніж відведено природою для його віку» .							
12.«Згідно з реформою останні три роки школи – це перша професія в майбутньому»							
13.«Школа – це осередок суспільства з духовними і моральними цінностями»							
14.Можливості навчання в разі збільшення частки проектної (командної і групової) діяльності							
15.Спільний проєкт за темою партнерства							
16.Створення презентації							

А 10. Що Вам особисто не сподобалося в конкурсі? Що хотіли б змінити або відмінити?

А11. Якої психологічної підтримки потребують учасники освітніх реформ? (Ваше бачення)

А 12. Які заходи Ви б замовили для свого навчального закладу в разі перемоги? (від 1 до 3-х)

Додаток В

ПОЛОЖЕННЯ

про проведення Всеукраїнського конкурсу-квесту

«Реформа – шлях до школи моєї мрії»

Всеукраїнський конкурс-квест «Реформа – шлях до школи моєї мрії» (далі – Конкурс) присвячений проблемі реформування загальної середньої освіти в Україні відповідно до Закону України «Про освіту», Концептуальних засад реформування середньої школи «Нова українська школа» (2016) та Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р. (напрямок: Проблеми розвитку особистості, суспільства, демографія та соціально-економічна політика).

Цілі та завдання Конкурсу

1.1. Головною метою Конкурсу є привернення уваги громадськості до освітніх інновацій шляхом запровадження соціально-психологічної технології забезпечення ефективної підтримки вчителями, учнями та їхніми батьками реформи у сфері загальної середньої освіти.

1.2. Основними завданнями Конкурсу є:

1.2.1. Формування свідомої позиції педагогічної спільноти, учнів, батьків і широкої громадськості щодо значення та необхідності реформування загальної середньої освіти.

1.2.2. Привернення уваги педагогів, учнів і їхніх батьків до різних аспектів освітньої реформи.

1.2.3. Забезпечення ефективної підтримки громадськістю, зокрема вчителями, учнями та їхніми батьками, реформи у сфері загальної середньої освіти.

1.2.4. Активізація творчого потенціалу дітей і молоді, сприяння розвитку їхньої творчості.

1.2.5. Виявлення та підтримка талановитої учнівської молоді.

Організація Конкурсу

2.1. Конкурс організовує і проводить Інститут соціальної та політичної психології НАПН України за підтримки Національної академії педагогічних наук України, Міністерства освіти і науки України.

2.2. Конкурс проводиться у два етапи:

I етап – відбіркові тури (вересень 2019 – лютий 2020 року).

II етап – фінал та оголошення переможців (лютий – березень 2020 року).

Умови участі в Конкурсі

3.1. Учасниками Конкурсу є команди з 10 осіб, з яких: 6 осіб – учні 5-11 класів, 2 особи – вчителі, 2 особи – батьки. Кількість команд-учасників від одного закладу освіти не обмежується. Для участі в конкурсі кожна команда має заповнити реєстраційну форму за посиланням: (ПОСИЛАННЯ НА ГУГЛ-ФОРМУ РЕЄСТРАЦІЇ ЧИ ІНШУ ПЛАТФОРМУ)

3.2. Предметом оцінювання в Конкурсі є результати командної творчої діяльності, надіслані конкурсному журі: звіти, передбачені модулями; фото чи скановані зображення напрацювань команди в процесі проведення мозкових штурмів, анкетувань, інтерв'ю; фото чи скановані зображення малюнків; фото процесу виконання завдань тощо.

3.3. На кожному етапі Конкурсу команди опрацьовують один з аспектів реформування середньої загальної освіти України (освітня реформа і її необхідність; освіта для життя; партнерство між учителем, учнем і батьками та ін.)

3.4. До розгляду журі приймаються лише оригінальні колективні (командні) роботи, що відповідають умовам Конкурсу.

3.5. Для забезпечення роботи команди заклад освіти, від якого реєструється команда-учасник Конкурсу, визначає координатора, який створює організаційні умови для виконання конкурсних завдань: надання приміщення для роботи команди, розмноження анкет тощо. Координатор не є членом команди.

3.6. Організовує роботу команди з виконання конкурсних завдань, відстежує терміни виконання Лідер, обраний командою.

3.6. Колективні (командні) роботи, надіслані на Конкурс, не рецензуються і не повертаються авторам.

3.7. Надіслані на Конкурс матеріали можуть використовуватись Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України для виготовлення друкованої продукції і тиражування під час організації науково-практичних конференцій, семінарів, нарад, виставок тощо.

Вимоги до робіт:

4.1. Протягом відбіркового туру Конкурсу, у кінці кожного звітнього періоду, команди мають подати результати виконаних завдань: у програмах PowerPoint і Word, фото або скановані зображення – у форматі PDF, дані в таблицях Excel (якщо такі передбачено завданням), де відображено процес виконання завдань і кінцевий результат у вигляді документів, зображень та сторінок презентації. Малюнки, передбачені завданнями, виконуються в довільній графічній, живописній формах олівцями, олійними, акварельними фарбами чи гуашшю. Фотографії чи скановані зображення цих малюнків додаються до звіту і надсилаються журі.

4.2. Кінцевим продуктом відбіркового туру Конкурсу є «Презентація» у програмі PowerPoint, яка готується під час останнього, сьомого, звітнього періоду за результатами всіх попередніх напрацювань Команди, надісланих журі.

4.3. Кожен надісланий на електронну адресу журі звіт повинен мати стандартну тему електронного листа: «Назва команди, повна офіційна назва закладу освіти, Модуль №__».

Критерії оцінювання конкурсних робіт

5.1. Конкурсні роботи оцінюють за такими критеріями:

- відповідність виконаних завдань тематиці;
- виконання всіх завдань (команда може перейти на наступну сходинку етапу лише після завершення всіх завдань попереднього модуля);
- активність та швидкість виконання;
- глибина розкриття питання, оригінальність підходу та влучність висловлювань;
- якість оформлення.

5.2. Звіт про виконання завдань модуля має бути вчасно відправлений на визначену адресу (електронна пошта організаторів)

Робота, виконана і надіслана раніше на 5 днів і більше, отримує додатковий бал.

У кожному модулі також зазначено інші умови отримання додаткових балів.

Відбіркового туру Конкурсу-квесту (I етап)

6.1. Відбіркового туру Конкурсу проводиться в закладах середньої освіти впродовж (дата початку) – (дата закінчення).

6.2. Конкурс-квест складається із 7 модулів (22 тижні). Кожний наступний модуль із завданнями надсилається командам-учасникам Конкурсу згідно з графіком:

Модуль №	Термін надсилання завдання від організаторів команди	Кінцевий термін відправлення звіту командою до оргкомітету
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		

6.3.1. Модулі Конкурсу-квесту:

Модуль I. Реєстрація команди/команд від закладу освіти

Модуль II. У цьому модулі ви маєте зібрати й обговорити інформацію щодо поняття «реформа».

Модулі III – VI. У цих модулях ви маєте зібрати й обговорити інформацію щодо

запропонованих у завданні модуля позицій освітньої реформи.

Модуль VII. Заключний

6.4. Визначення команд-фіналістів Конкурсу здійснюється журі не пізніше _____ (дата).

6.5. Результати засідань журі оформляють відповідними протоколами, які підписують усі члени журі.

6.6. Команди робіт, що посіли перші п'ять місць у відбіркового туру Конкурсу, стають лауреатами Конкурсу.

6.7. Для проходження всіх модулів відбіркового туру Конкурсу звіти про виконання завдань мають бути надіслані на електронну адресу журі Конкурсу e-mail: _____ не пізніше зазначених у п. 6.2. термінів.

6.8. Роботи, які надійдуть без передбаченої в Модулі №1 реєстрації команди, не розглядатимуться.

Фінал Конкурсу-квесту (II етап)

7.1. Фінал Конкурсу проводиться дистанційно через мережу Інтернет.

7.2. Для участі у фіналі Конкурсу Команди-переможниці у період з _____ по _____ (2 тижні) готують подання у творчій формі (відеопрезентація) фінальної роботи I етапу і надсилають до оргкомітету Конкурсу.

7.4. Журі Конкурсу не пізніше ніж _____ р. визначає роботи, що посіли I, II і III місця.

Нагороди

8.1. Усі учасники Конкурсу нагороджуються відповідними Сертифікатами учасників .

8.2. Фіналісти нагороджуються Дипломами учасників Конкурсу.

8.3. Команди-переможниці відзначаються Сертифікатами на отримання навчально-методичної продукції і мають право замовити проведення співробітниками Інституту соціальної та політичної психології НАПН України у своєму закладі освіти: за III місце – 1 тренінг, за II місце – 2 тренінги, за I місце – 3 тренінги (варіанти заохочень для вибору визначають організатори).

8.4. Найкращі роботи лауреатів і переможців фіналу Конкурсу будуть розміщені на офіційному сайті _____

Додаток Г

Приклад оцінки значущості роботи з правилами на кожному занятті

**Оцінка учасниками значимості етапу
"опрацювання принципів роботи (правил) команди»**

для:	не значи мий	має певний вплив	суттєво впливає	дуже значи ми й
створення атмосфери довіри в команді	3,37%	11,24%	34,83%	50,56%
ефективного виконання завдань	3,37%	11,24%	34,83%	50,56%
забезпечення участі кожного	3,37%	11,24%	34,83%	50,56%
продуктивної взаємодії	3,37%	7,87%	29,21%	59,55%
знаходження консенсусу у обговоренні питань при ухваленні рішень	1,12%	14,61%	40,45%	43,82%

Додаток Д

Приклад оцінка учасниками наслідків своєї участі в конкурсі

Додаток Е

Приклади виконання завдань

Що таке реформа?

Новий шкільний учитель, який володіє сучасними методами викладання і здатен реалізувати педагогіку партнерства

Сучасна система управління та адміністрування школи

Новий зміст освіти, спрямований на формування компетенцій XXI століття

Модернізація матеріально-технічної бази

Нові системи контролю якості освіти

Новітні способи підвищення кваліфікації педагогів

Оновлення освітнього середовища для Нової української школи

Шлях перших чотирьох років від гри до почуття відповідальності й самостійності

Висловлювання:

- Свобода дій вчителя (обирати навчальна мотивація, імпровізація, експериментування);
- Співпраця між учасниками освітнього процесу – учителями, учнями, адміністрації школи, батьками;
- Виховання інноватора, громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримуватися пров людини;
- Стимулювання особистого і професійного зростання педагога;
- Інтегроване навчання в початковій школі, профільне у старшій.

«Валіза»

Чого навчилися | що візьмемо з собою

Дебати «Реформа в освіті та перспективи»

Додаток Є

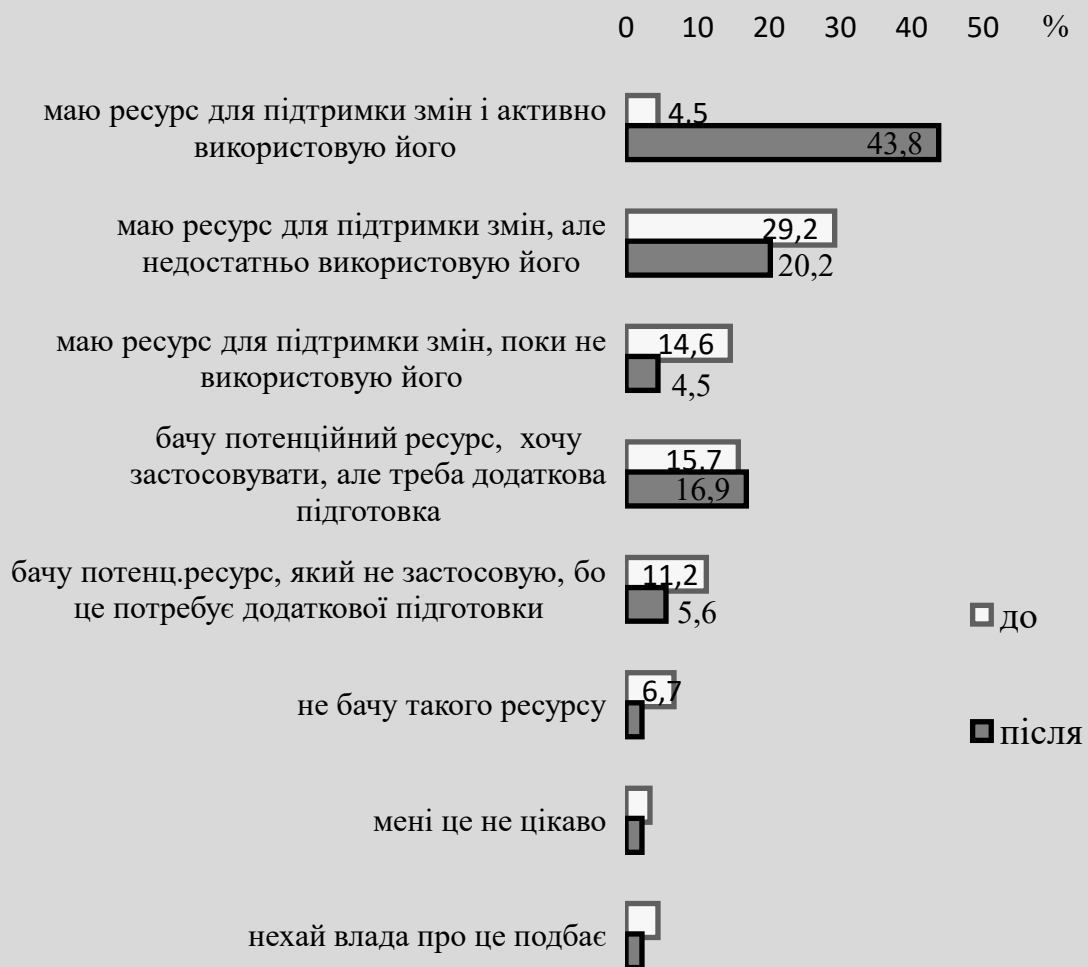
Динаміка зацікавленості у розвитку реформи у учасників СПТ і в контрольній групі

Особиста зацікавленість у розвитку освітньої реформи в Україні

Бали	Команди		Контроль		Динаміка до-після	
	після	до	після	до	команди	опитані
8-10	78,65%	43,82%	59,84%	46,18%	34,83%	13,65%
5- 7	19,10%	43,82%	33,73%	39,76%	-24,72%	-6,02%
1-4	1,12%	11,24%	4,82%	12,45%	-10,11%	-7,63%

Додаток Ж

Динаміка усвідомлення учасниками КСПТ власного ресурсу для підтримки освітніх змін(%)

Виробничо-практичне видання

Людмила Іванівна Гриценок

Олена Миколаївна Капустюк

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ
ДІАЛОГУ МІЖ УЧАСНИКАМИ РЕФОРМУВАННЯ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Методичні рекомендації

Літературне редагування *Т. А. Кузьменко*

Адреса Інституту: 04070, м. Київ, вул. Андріївська, 15

Е-mail: info@ispp.org.ua

Сайт: <https://ispp.org.ua>

Підписано до друку 07.07.2022 р. Гарнітура Times New Roman. Авт. арк. 3,0